

**Archeologische prospectie met ingreep in
de bodem in Ieper, Dikkebusseweg**

Bvba BAAC
Baarledorpstraat 31 A
9031 Drongen
info@baac.be
0474/82.92.44

Titel

Archeologische prospectie met ingreep in de bodem in Ieper, Dikkebusseweg

Auteurs

Niels Janssens en Robrecht Vanoverbeke

Opdrachtgever

K & K projects

Projectnummer BAAC

2012-56

Vergunningsnummer

2012/228

Plaats en datum

Gent, 19 oktober 2012

Reeks en nummer

*BAAC Vlaanderen Rapport 39
ISSN 2033-6898*

Afbeelding voorblad: profiel I in werkput 6

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

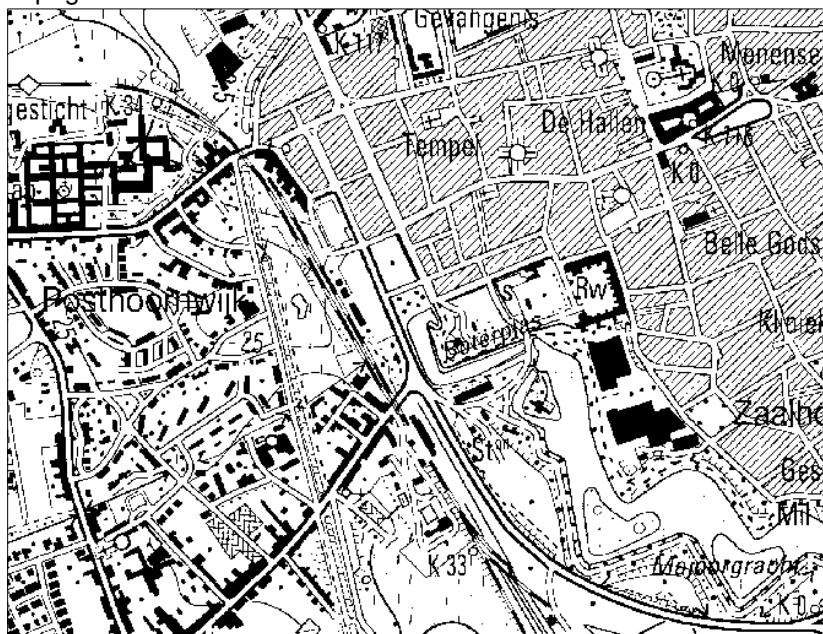
Inhoud	3
1 Technische fiche	4
2 Samenvatting	6
3 Inleiding	7
3.1 Algemeen	7
3.2 Doel van het onderzoek	7
3.3 Opzet van het rapport	8
3.4 Methode	8
3.5 Aard van de bedreiging	8
4 Bodemkundige en archeologische gegevens	10
4.1 Bodemkundige gegevens	10
4.2 Beknopte historiek en archeologische gegevens	10
4.2.1 Historische en cartografische gegevens	10
4.2.2 Archeologische gegevens	16
4.3 Verwachtingen	16
5 Resultaten	17
5.1 Stratigrafie	17
5.2 Sporen	18
6 Interpretatie van de sporen	28
7 Beantwoording onderzoeksvragen en besluit	30
8 Bibliografie	32
9 Figurenlijst	33
10 Bijlagen	34

1 Technische fiche

Naam site: Ieper Dikkebusseweg

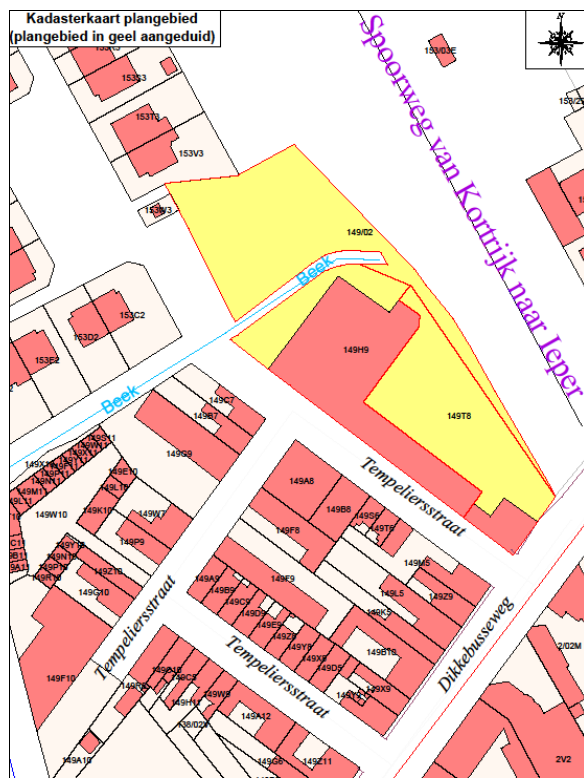
Ligging: Dikkebusseweg – Tempeliersstraat, Ieper, provincie West-Vlaanderen

Topografische kaart:

Kadaster: Ieper, afdeling 3, sectie E

Percelen: 149t8, 149h9, 149o2

Centrumcoördinaat:	X: 171.741,930, Y=44.951,062
Onderzoek:	Archeologische prospectie met ingreep in de bodem.
Projectcode:	2012-56
Opdrachtgever:	K & K projects bvba, dhr. M. Vandevoorde en M. Claeys
Uitvoerder:	BAAC Vlaanderen bvba
Vergunningsnummer:	2012/228
Naam aanvrager:	Robrecht Vanoverbeke
Projectleiding:	Robrecht Vanoverbeke
Terreinwerk:	Ilse Gierts, Niels Janssens, Jeroen Tempelaere en Robrecht Vanoverbeke.
Verwerking:	Niels Janssens en Robrecht Vanoverbeke
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Trajectbegeleiding:	Jan Decorte (Archeo7)
Specialistisch onderzoek:	/
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba
Grootte projectgebied:	0,32 ha
Grootte onderzochte oppervlakte:	124 m ²
Termijn:	Veldwerk 3 werkdagen: 19 juni, 3 en 4 juli 2012
Reden van de ingreep:	Bouw van een
Bijzonder voorwaarden:	Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed
Archeologische verwachting:	<p>Het plangebied ligt buiten de historische binnenstad van Ieper, maar wel binnen de zogenaamde 'Uterste Veste', waarbinnen zich tussen de 12de en 14de eeuw parochies ontwikkelden. Het plangebied ligt binnen het gebied van de Sint-Kruisparochie. Verder bevindt het plangebied zich aan de rand van het gebied van de Tempeliers. De Tempeliers waren in Ieper actief tot in het begin van de 14de eeuw. In dit gebied werden jaarmarkten gehouden vanaf de 12de eeuw.</p> <p>In een latere fase bevond het plangebied aan de rand van de vestingen rond de stad Ieper. Mogelijk wordt het terrein doorsneden door een verdedigingsgracht.</p> <p>Tot slot loopt de Dikkebusvijverbeek, die de verdedigingsgrachten van Ieper en de stad zelf van voldoende water moest voorzien, doorheen het plangebied. Langs de oevers van deze beek worden sporen van lakennijverheid vermoed.</p>
Resultaten:	lage sporendensiteit / geen sporen van Sint-Kruisparochie of Tempeliers / post-middeleeuwse goten.

2 Samenvatting

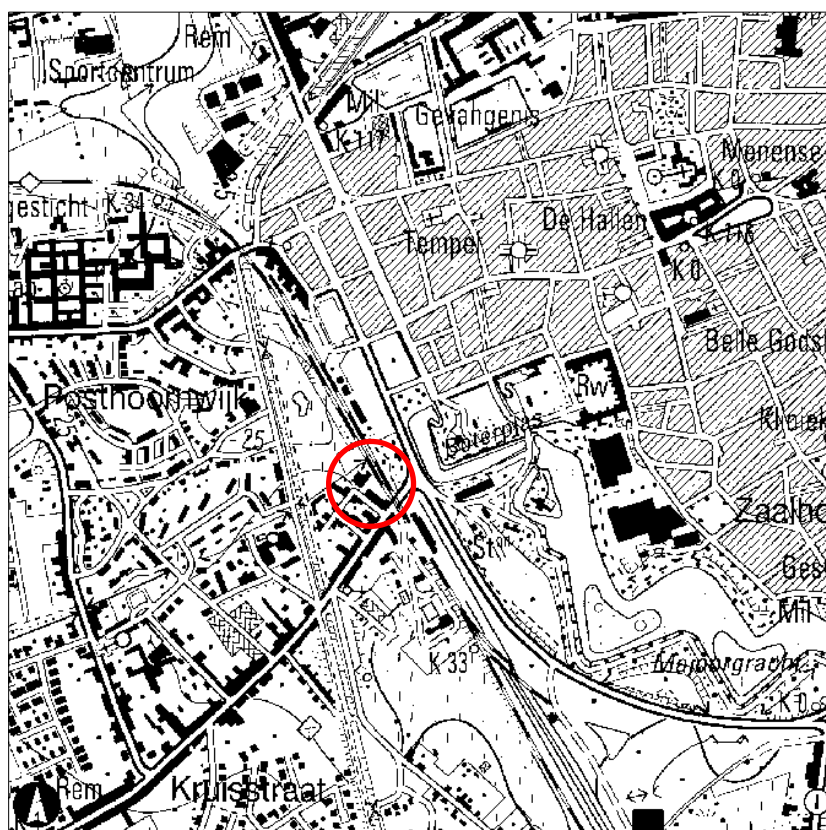
In opdracht van K & K projects bvba heeft BAAC Vlaanderen in juni-juli 2012 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op het terrein gelegen aan de Dikkebusseweg en Tempeliersstraat te Ieper (provincie West-Vlaanderen). Binnen het onderzoeksgebied wordt een deel van de bestaande bebouwing gesloopt, een ondergrondse parkeerkelder aangelegd en een nieuwe meergezinswoning gebouwd. Het gehele plangebied is ca. 0,32 ha groot.

Het onderzoeksgebied ligt net buiten de historische binnenstad van Ieper, binnen de zogenaamde 'uterste veste', waarbinnen zich in de 12de tot 14de eeuw verschillende parochies ontwikkelden. Bovendien is het gebied gelegen aan de rand van het gebied van de Tempeliers. Deze orde was hier actief tot het begin van de 14de eeuw. Vanaf de 12de eeuw werden er jaarmarkten gehouden binnen dit gebied. Mogelijk werd het onderzoeksgebied eveneens doorsneden door een verdedigingsgracht, die deel uitmaakte van de latere verdedigingen rond de stad Ieper. Het plangebied bevindt zich immers aan de rand van deze vestingswerken. Tot slot werden nog sporen van lakennijverheid vermoed langs de Dikkebussevijverbeek, een waterweg die het plangebied eveneens doorkruist.

Dit rapport vormt de schriftelijke neerslag van het voorafgaande bureauonderzoek en het verloop van het archeologisch onderzoek en de resultaten hiervan.

Na afloop van het veldwerk kon worden geconcludeerd dat ter hoogte van de onderzoekslocatie geen duidelijke sporen van bewoning/bebouwing uit de periode van de Sint-Kruisparochie of de Tempeliers werden aangetroffen, zoals in de verwachtingen werd verwoord. Er werden slechts een weinig laatmiddeleeuwse sporen onderscheiden. De relatief lage sporendensiteit doet vermoeden dat er ter hoogte van de onderzoekslocatie geen intensieve bewoning of andere laatmiddeleeuwse activiteiten hebben plaatsgevonden.

Op basis van deze gegevens adviseert BAAC Vlaanderen om geen vervolgonderzoek uit te voeren op de onderzoekslocatie aan de Dikkebusseweg te Ieper.

Figuur 1: De onderzoekslocatie op de topografische kaart¹.

¹ Provincie West-Vlaanderen 2012a.

3   *Inleiding*

3.1   *Algemeen*

In opdracht van K & K projects bvba heeft BAAC Vlaanderen een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Dikkebusseweg te Ieper. Op de betreffende locatie wordt na de sloop van een deel van de bestaande bebouwing, nieuwbouw opgetrokken. Het gaat hier om meergezinswoningen en sociale woningen waarbij een groot deel van de locatie eveneens zal worden ontgraven voor de aanleg van een ondergrondse parkeerkelder.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de nieuwbouw. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem werd uitgevoerd op 19 juni, 3 en 4 juli 2012. Projectverantwoordelijke was Robrecht Vanoverbeke. Niels Janssens, Ilse Gierts en Jeroen Tempelaere werkten mee aan het onderzoek. De werkzaamheden werden opgevolgd door Jan Decorte van de intergemeentelijke archeologische dienst Archeo7. Contactpersoon bij het Agentschap Onroerend Erfgoed was Sam De Decker, bij de opdrachtgever K&K Projects was dit dhr. Marnick Vandevoorde.

3.2   *Doel van het onderzoek*

Doel van de opdracht was het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige archeologische sporen. Hiertoe werd voorafgaand aan de ontwikkeling een onderzoek door middel van proefputten uitgevoerd op het hele plangebied, om zo tot een archeologische evaluatie van het terrein te komen.

Hierbij moesten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Wat is de aard en datering van de sporen?
- Zijn er sporen van laatmiddeleeuwse bewoningssporen of ambachtelijke activiteiten, die erop wijzen dat het plangebied binnen de zone van de Sint-Kruisparochie of het gebied van de Tempeliers ligt, aanwezig?
- Zijn er sporen aanwezig van de verdedigingswerken rond de stad Ieper sinds de 17de eeuw?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Op welk(e) niveau(s) bevinden de sporen zich?
- Is de site opgehoogd na de Eerste Wereldoorlog?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen? Heeft de nabijheid van het treinstation voor (zware) verstoringen gezorgd?
- Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden? Zijn er mogelijkheden voor bewaring *in situ*?
- Is een vervolgonderzoek nodig, en zo ja, welke aspecten verdienen daarbij bijzondere aandacht?

3.3 **Opzet van het rapport**

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode geschetst, gevolgd door de archeologische bedreiging. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige gegevens betreffende het plangebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van de archeologische prospectie met ingreep in de bodem gepresenteerd.

3.4 **Methode**

Het totale onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 0,32 ha. Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden verspreid over het terrein zes proefputten aangelegd waarbij een totale oppervlakte van 124 m² archeologische werd onderzocht. De proefputten werden zo gespreid mogelijk gesitueerd om een beeld over het hele terrein te verkrijgen.

De werkputten dienden volgens de Bijzondere Voorschriften minstens 3 x 5 m of 4 x 4 m groot te zijn. Hieronder volgen de afzonderlijke afmetingen per put:

- werkput 1: 5,3 x 3,8 m
- werkput 2: 5 x 3,2 m, met een uitbreiding van ca. 2,5 x 2,5 m
- werkput 3: 4,6 x 3,6 m
- werkput 4: 5 x 3,2 m
- werkput 5: 4,5 x 3,5 m
- werkput 6: 11 x 3,1 m

Proefputten 2, 3 en 4 werden (zoals voorgeschreven in de Bijzondere Voorschriften) dwars op de loop van de bestaande Dikkebusvijverbeek geplaatst. Proefput 1 kwam dwars te liggen op de veronderstelde ligging van de vestingwerken. Proefputten 5 en 6 moesten verder voor evaluatie van de rest van het terrein zorgen. De exacte ligging van de proefputten is weergegeven in bijlage 1.

De afgraving gebeurde met behulp van een rupskraan van 21 ton met tandeloze graafbak, waarvan de bakbreedte minstens 1,80 m bedroeg.

Er werd telkens een vlak aangelegd op het eerste relevante archeologische niveau. In drie van de zes proefputten (3-5-6) volstonden de aanleg en documentatie van één vlak, aangezien dit vlak telkens kon worden aangelegd op de ongestoorde moederbodem. In werkput 1 kon door wateroverlast niet diep(er) worden gegraven; in werkputten 2 en 4 diende een tweede vlak te worden aangelegd.

Alle sporen werden ingetekend door middel van een Robotic Total Station (RTS) en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Enkele sporen werden gecoupeerd om tot een goede interpretatie en waardering te komen. Met behulp van een metaaldetector werden eventuele metaalvondsten opgespoord.

De hoogtes, vlakken en sporen zijn ingemeten tegenover exacte meetpunten, die door een beëdigd landmeter zijn uitgezet. Het maaiveld bevond zich op een hoogte van gemiddeld 23 m +TAW.

Proefputten 1 en 2 werden aangelegd en gedocumenteerd op 19 juni 2012. Voor de aanleg van de overige putten werd gewacht tot na de sloop van de loodsen die nog op het terrein aanwezig waren. Vervolgens konden op 3 en 4 juli 2012 de overige proefputten onderzocht worden.

Na afloop van het onderzoek werden de werkputten met instemming van het Agentschap Onroerend Erfgoed en Archeo7 gedicht.

3.5 **Aard van de bedreiging**

Binnen het plangebied is de sloop van een deel van de bestaande bebouwing en de bouw van nieuwe meergezinswoningen en sociale woningen gepland. Gepaard aan deze nieuwbouwwerken wordt een groot deel van de onderzoekslocatie voorzien van een ondergrondse parkeergarage. In bijlage 1 worden de contouren van de toekomstige ondergrondse parkeerkelder, die tot 3,05 m onder het maaiveld zal worden aangelegd, weergegeven. Gezien deze werken gepaard gaan met bodemversturende activiteiten, werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologische

prospectie met ingreep in de bodem uitgeschreven, om zo het archeologisch potentieel van deze zone in te schatten en te vrijwaren.

Figuur 2: De situatie voor het begin van de graafwerken op 19 juni 2012.

4 Bodemkundige en archeologische gegevens

4.1 Bodemkundige gegevens

Het projectgebied staat op de bodemgebruikkaart van Vlaanderen ingeschreven als bebouwde zone (OB). In het noordwesten van het plangebied staat nog een klein stukje aangegeven als zijnde een natte zandleembodem zonder profiel (Lep). Net ten westen van het onderzoeksgebied werd er een matig natte zandleembodem zonder profiel opgetekend (Ldp(o)). Binnen het onderzoeksgebied is er dus hoogstwaarschijnlijk een matig natte tot natte zandleembodem zonder profiel aanwezig.

Figuur 3: Bodemkaart leper met de onderzoekslocatie rood omlijnd.²

4.2 Beknopte historie en archeologische gegevens

4.2.1 Historische en cartografische gegevens

De stad leper zou zijn ontstaan rondom een Karolingische villa, gesitueerd ten oosten van de leperlee of lepere (een zijrivier van de IJzer)³. Een eerste nederzetting in de buurt van dit riviertje gaat terug tot de periode tussen de val van het Romeinse Rijk en de opkomst van de Karolingen (4de -5de eeuw n. Chr.). In de omgeving van leper werden ook oudere bewoningssporen aangetroffen.

In de 13de eeuw bereikte de stad haar absolute hoogtepunt. Reeds in de loop van de 10de eeuw nam deze stadsontwikkeling een aanvang. Dit gebeurde rond twee kernen: het bestuurlijk centrum (rond de Sint-Maartens kerk) bevond zich in het noorden, de handelsnederzetting lag meer naar het zuiden toe (bij de Sint-Pieters kerk). Beide stadsdelen groeiden al snel naar elkaar toe door de uitbreiding van de handelsactiviteiten en lakennijverheid die tot belangrijke bevolkingstoename leidden. De omvangrijke lakenhandel vergrootte de rijkdom van de burgers, die de bouw van de lakenhallen, het belfort en verschillende kerken bekostigden. De Vlaamse graaf gaf de stad het recht zich te beveiligen door een verdedigingswal op te trekken⁴.

Tijdens de 12de en 13de eeuw breidde de stadsbevolking zich sterk uit, zodat rond de stad "voorgeborghen" of buitenparochies gebouwd werden, alwaar tevens nieuwe parochiekerken werden gesticht. Het onderzoeksgebied aan de Dikkebusseweg is gelegen binnen een dergelijk voormalig voorgeborgte, de parochie van Sint-Kruis. De kerk van Sint-Kruis wordt voor het eerste vermeld in 1277. Op onderstaande prent (figuur 4), die het beleg van 1383 weergeeft door de ogen van de 17de-eeuwse graveur Guillaume du Tiel, zien we (in de uitsnede) hoe de kerk van de parochie Sint-Kruis in de vlammen op gaat⁵. In figuur 8 wordt de vermoedelijke ligging van deze parochie geprojecteerd.

² Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen 2012.

³ Mus 1996, 43.

⁴ Mus 1996, 50 & Vandenbulcke 2005, 9.

⁵ Vanrolleghem 2006, 30.

Figuur 4: De omgeving van de onderzoekslocatie op de kaart van Guillaume du Tiel (1610).⁶

Reeds heel belangrijk in deze periode was de Dikkebusvijverbeek die de onderzoekslocatie doorkruist⁷. Deze waterloop speelde reeds een lange tijd een belangrijke rol in de leperse watervoorziening. De stad verbruikte immers een grote hoeveelheid water bij de welvarende lakenproductie. Een vroegste vermelding van het waterdistributiesysteem dateert al van 1217⁸. Door de afdamming van enkele beken buiten de stad werden spaarbekkens gecreeerd: zo waren er de Zillebeekvijver en de Dikkebusvijver. Deze beken brachten het schoon drinkwater (door houten en loden buizen) vanaf de vijvers naar de stadgrachten, van waaruit het dan verder verspreid werd naar talrijke putten.

Even dachten de Fransen aan het eind van de 17de eeuw om het waterbevoorradingssysteem te veranderen. De traditionele aanvoer van buiten de stad was namelijk een gevoelig punt bij eventuele belegeringen van de stad. Een systeem van grote cisternes in de stad kon echt niet worden afgemaakt wegens te duur en tegenwerking. Het oude systeem bleef de hele tijd behouden en in 1877 werd dit ook bekrachtigd. Enkel water uit de Dikkebusvijver mocht nog worden gebruikt.⁹ De beek die het onderzoeksterrein doorkruist had dus in de loop van de geschiedenis een belangrijke betekenis.

In de 12de eeuw zijn waarschijnlijk de gronden ten westen van de leperlee opgehoogd om ze tegen overstromingen te beschermen. Een getuige hiervan is de naam van deze curtis, namelijk Nieuwendamme, wat zou wijzen op waterregulerende werken. Dit zou erop kunnen wijzen dat de graaf ervoor gezorgd heeft dat de zogenaamde '*terra inculta*' in de loop van de 11de eeuw reeds bruikbaar werden gemaakt. Naast het uitbouwen van een curtis werd ook een castrale motte met neerhof op het zaalhof aangelegd. Deze zaken kunnen wijzen op het groeiende belang van deze westelijk gelegen gronden waarbinnen de onderzoekslocatie wordt gesitueerd. Dit, samen met de aanwezigheid van een schapenweide op de Nieuwendamme, doet vermoeden dat er vooral in het zuidwestelijke deel van het leperse grondgebied, meerbepaald tussen de huidige Dikkebusseweg en Rijselseweg, aan lakennijverheid werd gedaan¹⁰.

⁶ Vanrolleghem 2006, 31.

⁷ Dewilde & Van Bellingen 1996, 59.

⁸ Dewilde 1999, 4.

⁹ Dewilde 1999, 5.

¹⁰ Mus 1996, 54.

De curtis werd echter verwoest in 1127, na de moord op Karel de Goede in de Sint-Donaaskerk te Brugge. Dit lijkt logisch, aangezien het kapittel van Sint-Donaas sinds 1089 het “Bodium de Hypris” of 2/3 van de tienden kreeg die op het hofland geheven werden en de samenzwering tegen Karel de Goede geleid werd door Bertulf, proost van dit kapittel. De graaf droeg hierna opvallend snel een gebied met marktrecht langs de Dikkebusseweg en ten westen van de castrale motte over aan de orde van de Tempeliers¹¹. Figuur 7 toont de mogelijke kernzone van de Tempeliers geprojecteerd op de huidige situatie.

Figuur 5: Kaart Frederik de Wit (1698) met zone onderzoeksgebied (in rood).¹²

De buitengebieden, waar vooral handarbeiders zich vestigden, verschenen rond de stadsmuren. Deze wijken bleven lange tijd niet beschermd, tot aan het eind van de 13de eeuw besloten werd om een nieuwe verdedigingsgordel omheen de stad en de voorgeborgten aan te leggen¹³. Deze ‘uterste veste’ werd reeds in 1302 opgebouwd, maar alweer afgebroken in de jaren 1305-1307. Een nieuwe ‘uterste veste’ werd omstreeks 1325-1328 voltooid¹⁴. Deze ‘buitengordel’ was in totaal ca. 7,6 km lang en bevond zich op 700 à 1350 m van de binnenvesten. Op die manier omsloot het een oppervlak van 500 ha¹⁵. In deze wijken kwamen vooral vervuilende ambachten voor, zoals leerlooien of het verven en vollen van de stoffen. De stad telde toen ongeveer 40.000 inwoners¹⁶. In figuur 4 is het tracé van deze tweede stadswal eveneens weergegeven.

Na het beleg van 1383 (cf. supra) werden de vernielde buitenwijken niet meer heropgebouwd en de ‘uterste veste’ niet meer hersteld. Ook de parochie van Sint-Kruis werd in deze periode opgegeven¹⁷. Onder het gezag van de Bourgondische hertog, Filips de Stoute, werd de vesting rond de binnenstad vanaf 1388 onder handen genomen. De bestaande aarden wal werd met een bakstenen muur aangevuld. De bourgondische vestingmuur, met zijn negen stadspoorten en versterkt met hoge ronde torens, zou tot omstreeks 1678 bijna volledig intact blijven¹⁸. De kosten van het vestingonderhoud waren echter op de duur te hoog geworden voor de (verzwakte) stad, waardoor de vorsten moesten bijspringen. Door de opkomst van vuurwapens dienden de versterkingen aangepast te worden: de stenen omwalling van leper werd met aarde aangedamd en de torens werden in hoogte verlaagd. Aan

¹¹ Mus 1996, 54-55.

¹² Vanrolleghem 2006, 139.

¹³ Vandenbulcke 2005, 41.

¹⁴ Vandenbulcke 2005, 42.

¹⁵ Vanrolleghem 2006, 27.

¹⁶ Vandenbulcke 2005, 46.

¹⁷ Vandenbulcke 2005, 46.

¹⁸ Vanrolleghem 2006, 47.

de overkant van de gracht kwam een voorversterking voor de poorten. Tijdens de godsdienstoorlogen bouwden de Spaanse overheersers een citadel rond de stad¹⁹.

In 1678 belegerden Franse troepen, onder bevel van Lodewijk XIV, de stad Ieper. Tijdens de Franse bezetting werd de stadsomwalling herbouwd en aangepast volgens het gebastioneerde systeem, naar de plannen van Vauban. Op onderstaand plan van Frederik De Wit (figuur 5) uit 1698 worden deze aanpassingen in de versterkingen weergegeven.

Frankrijk en de Nederlanden sloten vrede in 1715. Oostenrijk kreeg de voogdij over de voormalige Spaanse Nederlanden. Als stad in het grensgebied kreeg Ieper, net als andere vestingsteden, een speciaal statuut: de vesting viel onder Oostenrijks bestuur, de militaire zaken waren een bevoegdheid van de Noordelijke Nederlanden. De hieronder weergegeven kaart, figuur 6, werd uitgegeven door Isaac Tirion in 1753. Ze toont wederom alle aanpassingen in de versterkingen die werden doorgevoerd. Op deze kaart is ook de Dikkebussebeek, die tegenwoordig nog steeds door het onderzoeksgebied stroomt, aangeduid²⁰.

Figuur 6: Kaart Isaac Tirion (1753) (zone onderzoeksgebied in rood; Dikkebussebeek in blauw). Noorden is links.²¹

Tijdens de 17de en 18de eeuw kende de stad een economische vooruitgang, voornamelijk door de kantnijverheid. Wegens besparingen liet Jozef II vanaf 1781 de vroegere barrièrevestingen, waaronder Ieper, demilitariseren. Na de Franse Revolutie werden een aantal noodversterkingen opgericht om de stad te beschermen. Deze konden echter niet verhinderen dat Ieper in 1794 in Franse handen viel. Na de nederlaag van Napoleon werd het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden opgericht. In Ieper werden de bestaande vestingen hersteld en aangevuld met enkele nieuwe gebouwen. Vanaf 1853 werden de Ieperse versterkingen opnieuw afgebroken. De oude muren van Vaubans citadel werden als beschutting gebruikt tijdens de Eerste Wereldoorlog. De rest van de stad werd echter met de grond met de grond gelijk gemaakt²².

Op 19de-eeuwse kadasterkaarten is tevens te zien dat de onderzoekslocatie niet bebouwd is. De opslagloodsen op locatie dateren hoogstwaarschijnlijk allen van na 1918.

Hieronder volgen nog enkele projecties van het plangebied op historisch kaartmateriaal. Deze afbeeldingen werden weergegeven in de Bijzondere Voorschriften.

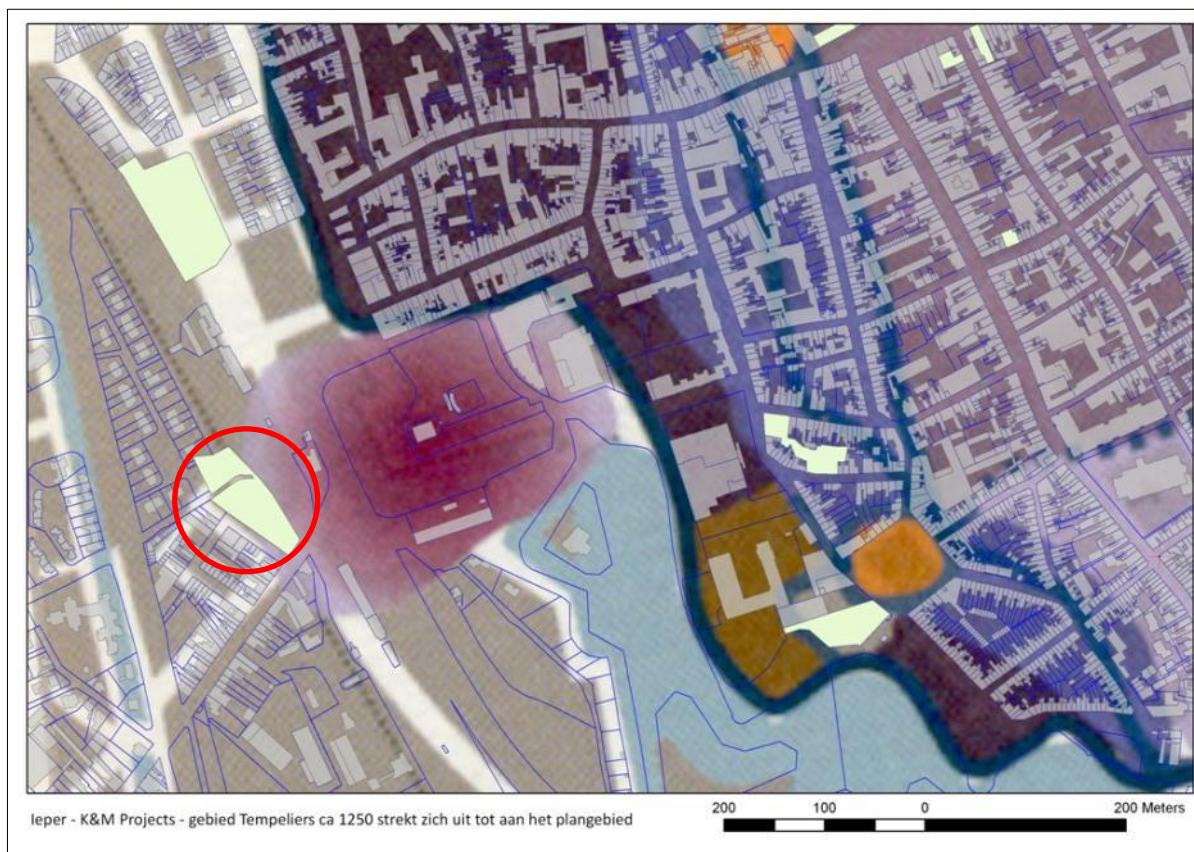
¹⁹ Vanrolleghem 2006, 57.

²⁰ Vanrolleghem 2006, 186-187.

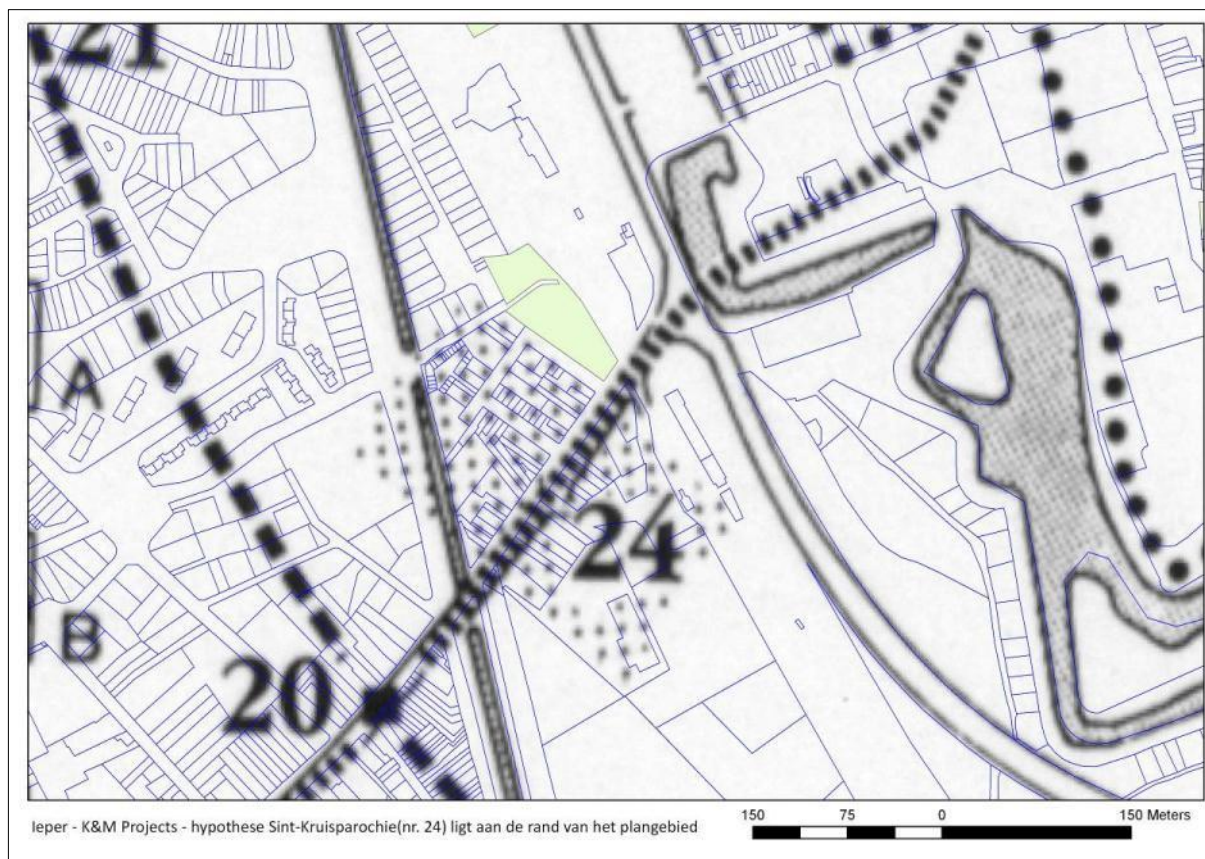
²¹ Vanrolleghem 2006, 191.

²² Vesting Ieper 2012.

Figuur 7: Het gebied van de Tempeliers ca. 1250, met in rood omcirkeld de onderzoekslocatie.

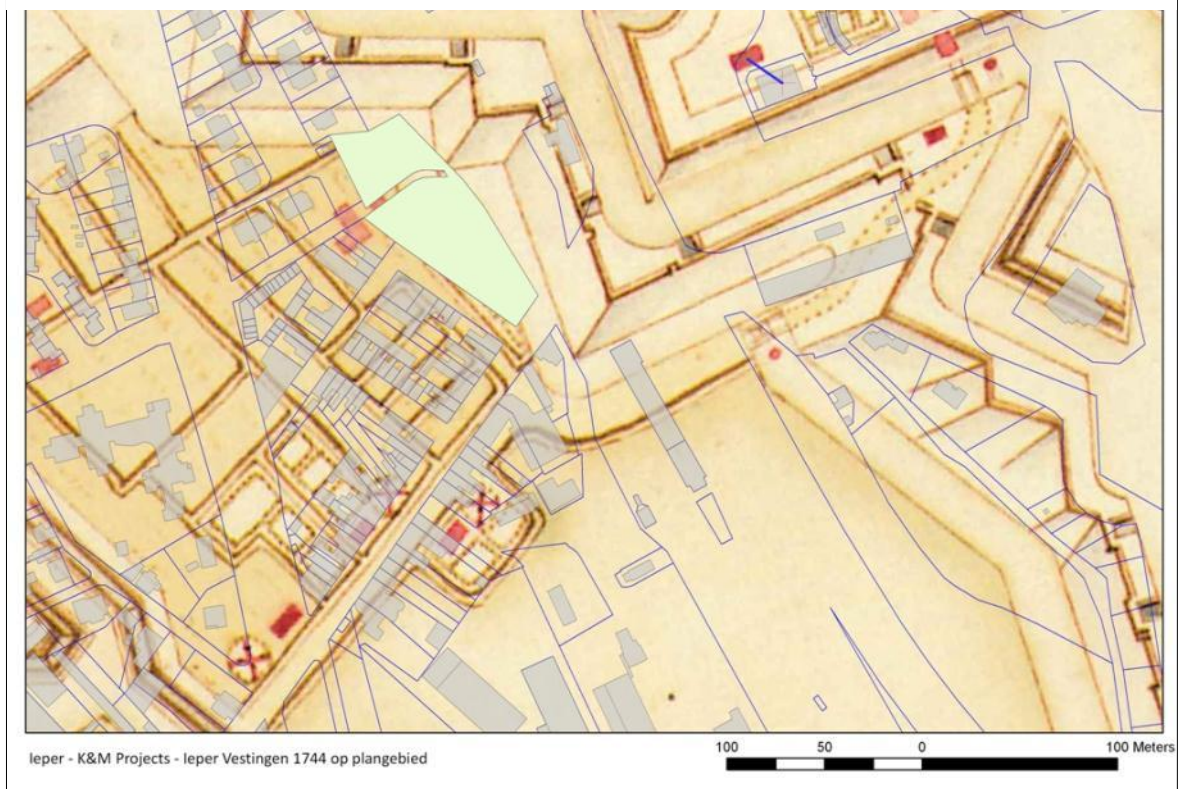

Figuur 8: De vermoedelijke situering van de Sint-Kruisparochie. De onderzoekslocatie is aangegeven.

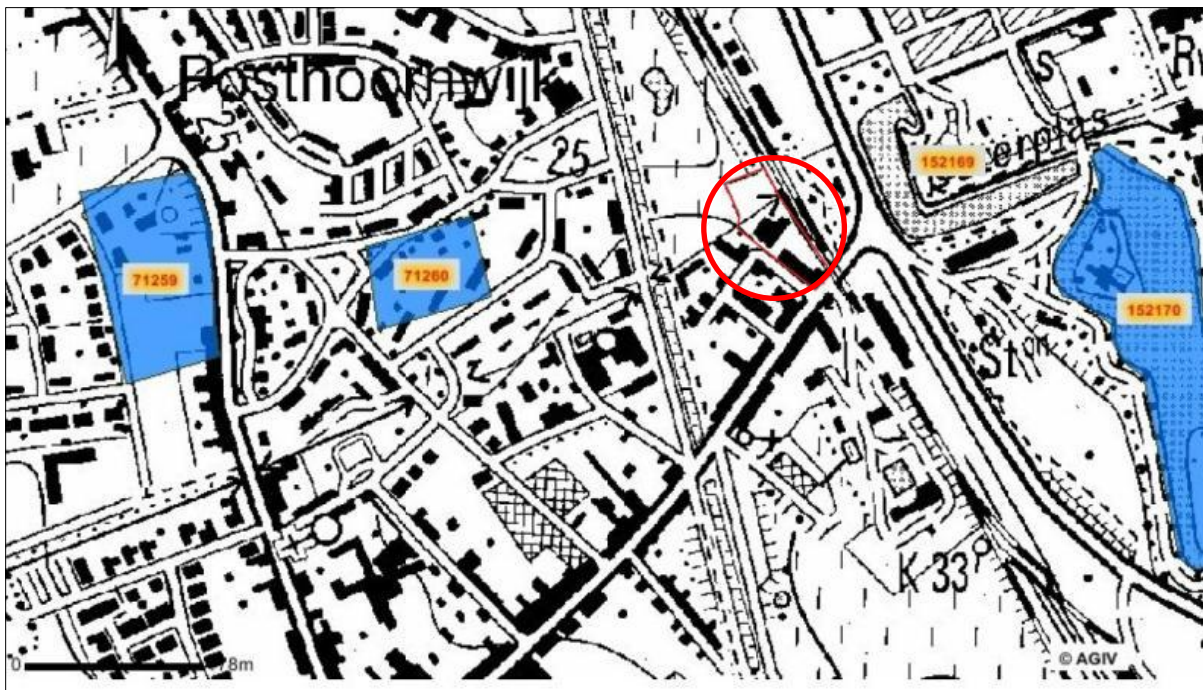
Figuur 9: Projectie van de vesting van Vauban, 1678, op het plangebied. De onderzoekslocatie is aangegeven.

Figuur 10: De vestingen van 1744 geprojecteerd op het plangebied. De onderzoekslocatie is aangegeven.

4.2.2 *Archeologische gegevens*

Figuur 11: CAI kaart van het plangebied (in rood omlijnd) met de archeologische vindplaatsen in de omgeving.²³

Voor het plangebied zelf staan geen eerdere vondsten vermeld. In de buurt van dit gebied zijn echter wel reeds enkele archeologische structuren aanwezig.

Het dichtst bij het onderzoeksgebied komt de locatie met nummer 71260 voor. Hier werd een site met walgracht uit de late middeleeuwen aangetroffen. Ook op de locatie 71259 werd een dergelijke site aangetroffen. CAI-locatienummer 152169 verwijst dan weer naar een kruidmagazijn opgericht door Vauban in de 17de eeuw. Locatienummer 152170 verwijst eveneens naar resten van deze vestingen van Vauban, maar ook vroegere resten van vestingswerken (uit de Spaanse periode) werden hier aangetroffen.

4.3 *Verwachtingen*

Aan de hand van het historisch onderzoek en bovenstaand kaartmateriaal is de kans groot dat er zich op de onderzoekslocatie sporen vanaf de volle/late middeleeuwen kunnen bevinden. Zo kunnen er sporen teruggevonden worden die betrekking hebben op bewoning uit deze periodes en meer specifiek op de orde van de Tempeliers. Ook moet gelet worden op sporen die in verband kunnen worden gebracht met de ooit zo bloeiende lakenhandel en -nijverheid. Van de periode na de middeleeuwen kunnen resten van de Spaanse vestingswerken en de vestingswerken van Vauban aan het licht komen.

²³ Centrale Archeologische Inventaris 2012.

5 Resultaten

5.1 Stratigrafie

Aan de hand van de gedocumenteerde profielen was het mogelijk om een degelijk beeld van de bodemopbouw ter hoogte van de onderzoekslocatie op te maken.

In elke werkput werden telkens de lange zijden en de korte zijde in profiel gedocumenteerd. Enkel in werkput 1 was dit niet mogelijk door wateroverlast (cf. infra). Hier werd de lijn (van de vermoedelijke vestingwal) met de RTS ingemeten en op basis van de hoogtes in profiel gereconstrueerd. In totaal werden er dus 11 profielen gedocumenteerd. Alle tekeningen worden als bijlage meegeleverd.

Profiel	WP	Richting	Foto	Tekenvel	Datum	Opmerkingen
A	2	ZO-NW	5	1	19/06/2012	
B	2	NO-ZW	6		19/06/2012	Niet getekend, vervangen dr profiel C
C	2	NO-ZW	7	1	19/06/2012	
D	3	NO-ZW	12	2	3/07/2012	
E	3	ZO-NW	13	2	3/07/2012	
F	5	ZW-NO	14	2	3/07/2012	
G	5	ZO-NW	15	2	3/07/2012	
H	4	ZO-NW	21, 35	2, 4	3/07/2012	2e keer getekend na verdiepen
I	6	NW-ZO	23, 33	3	3/07/2012	
J	6	NO-ZW	24	3	3/07/2012	
K	4	ZW-NO	36	4	4/07/2012	
Z	1	ZW-NO	1	dig	19/06/2012	Ingemeten met RTS, wateroverlast

Tabel 1: De gedocumenteerde profielen.

In alle proefputten, met uitzondering van proefput 1, werd de ongestoorde moederbodem bereikt. Deze natuurlijke ondergrond bestond, zoals ook op de bodemkaart werd aangegeven, uit geel-bruin lemig zand met ijzeroxidatie-vlekken. De top waarop deze werd aangetroffen varieerde per werkput.

wp	mb	mv	onder mv
1	-21,00	23,20	niet waargenomen
2	22,10	23,15	1,10
3	21,60	23,20	1,60
4	21,75	23,20	1,45
5	21,80	22,80	1,00
6	22,10	23,20	1,10

Tabel 2: De hoogtes (in m) van de top van de moederbodem (mb), het maaiveld (mv) en het onderlinge verschil per werkput.

Enkel in werkput 1 kon de moederbodem niet in beeld worden gebracht, aangezien deze proefput werd aangelegd in de vermoedelijke vestingsgracht. Het opgestapelde water in de puinvulling zorgde voor wateroverlast.

Algemeen kan gezegd worden dat de ongestoorde bodem zich op ca. 1 m onder het maaiveld bevond. Enkel in werkput 3 bevond de top zich een halve meter dieper en in werkput 4 zorgden diepgaande sporen voor een vertekend beeld.

Tussen moederbodem en maaiveld bevonden zich diverse ophogingslagen. Net bovenop de natuurlijke ondergrond werd in enkele werkputten (2, 3, 5 en 6) een gelijkaardige, homogeen donkergrijs-donkerbruin kleiige laag met antropogene inclusies (houtschool, baksteen-brokkjes,...) aangetroffen, die op basis van enkele aardewerkscherven in de late middeleeuwen (12de-14de eeuw) kon worden gedateerd (o.a. S9 in werkput 2 en S32 in werkput 5). Dit pakket, tussen 0,20 en 0,40 m dik met sporen van bioturbatie door wormen en mollen, is vermoedelijk ontstaan tijdens de late middeleeuwen en kan als oude akkerlaag worden geïnterpreteerd. Het originele maaiveld was niet meer aanwezig in het profiel, maar bevond zich vermoedelijk net bovenop deze bodem. Redenen voor

het ontbreken ervan zijn enerzijds dat het misschien heel dun moet zijn geweest, wat dan weer de activiteiten op het onderzoeksterrein minimaliseert. Anderzijds kan het ooit volledig zijn afgegraven, misschien bij de aanleg van de 17de-eeuwse vestingwerken.

Tussen het maaiveld en deze laatmiddeleeuwse bodem werden overal opgebrachte puinlagen aangetroffen, verschillend van kleur, grootte van de puinbrokken, ... De datering van deze pakketten lopen van postmiddeleeuws tot 20ste-eeuws. Enkele van deze lagen bevatten vermoedelijk oorlogspuin van na 1918.

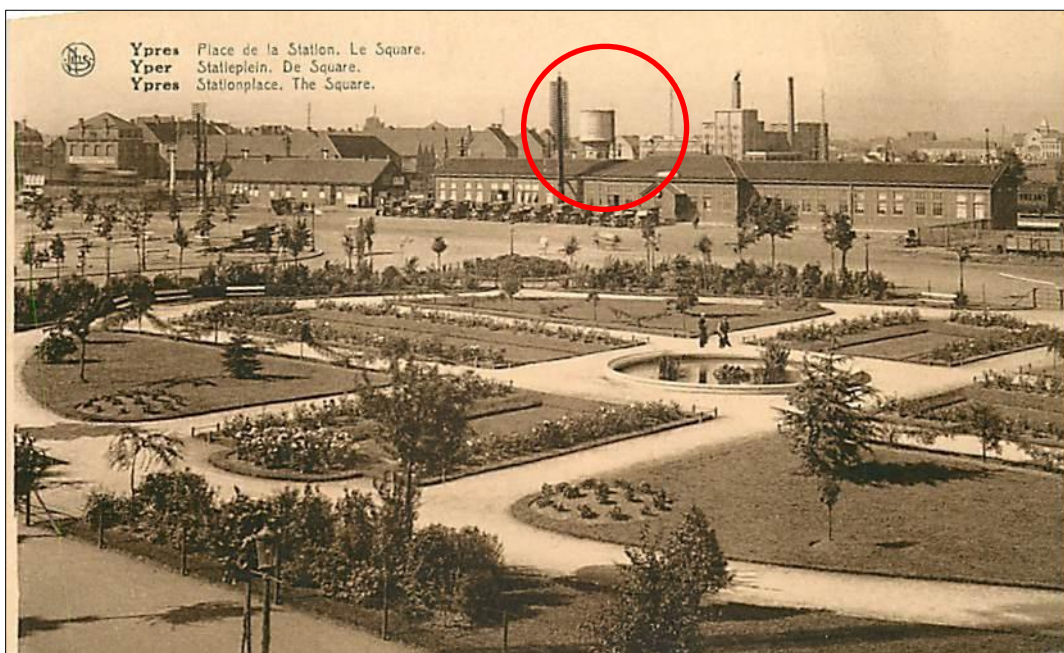
Figuur 13: Werkput 1, vlak 1. Na enkele tellen volgelopen met grondwater. Foto richting noordoosten.

Werkput 2 was eveneens gelegen ten westen van de Dikkebusvijverbeek. Deze werkput werd met opzet haaks op deze beek geplaatst (noordwest-zuidoost) om zo een mogelijk in relatie staand bodemprofiel te onderzoeken. Een eerste vlak van 5 x 3,2 m werd aangelegd op 22,20 +TAW. Direct onder de betonnen vloerplaat kwamen de resten van een recente fundering in gewapend beton (S1) tevoorschijn. Deze kon ongeveer voor 1/3 worden vrijgelegd en is hoogstwaarschijnlijk de fundering van een watertoren die langs het treinstation stond om de stoomtreinen te voorzien van water. Het grondplan is achthoekig, met een gereconstrueerde doormeter van 5 m. Op elke hoek vertoonde het geheel een uitsprong van 0,9 x 0,7 m. Deze fundering ging tot meer dan 2 m onder het maaiveld, de onderkant werd niet waargenomen.

Figuur 14: Vlak 1 in werkput 2 met de fundering van de watertoren. Foto richting noordwesten.

Figuur 15: Postkaart van het station van Ieper omstreeks 1930. Centraal achter het stationsgebouw is de watertoren zichtbaar.²⁴

Verder werden in dit eerste vlak geen sporen aangetroffen. Daarop werd het vlak naast de betonconstructie verdiept naar een tweede niveau tot ca. 21,10 m +TAW. Dit tweede vlak werd aangelegd op de moederbodem, maar vertoonde geen vlaksporen meer.

In het profiel (A) werden enkele pakketten aangetroffen die als grachtvulling werden geïnterpreteerd. Echter werd het vermoedelijke grachtspoor helemaal niet haaks doorsneden, waardoor een vertekend beeld werd verkregen. Op vraag van Archeo7 en het Agentschap Onroerend Erfgoed werd om deze

²⁴ Westhoek Verbeeldt 2012.

reden besloten om de werkput deels uit te breiden met het oog op een haakse coupe op de vermoedelijk gracht. Deze uitbreiding mat ca. 3 x 2,5 m en werd westwaarts aangelegd. Zoals vermoed werd de gracht nu duidelijker aangetroffen, zowel in het vlak als in het profiel (S7). Het spoor was ca. 1 m breed en 0,7 m diep, met een donkerbruin-grijze kleiige, humeuze vulling met houtskoolpartikels, waarin 13de-14de-eeuws aardewerk (grijsbakkend) werd aangetroffen. Op de onderkant van de gracht werd een pollenbak geslagen (M1). Links van de gracht en deels erboven bevond zich een kuil (S8) met een bruine, mestachtige vulling en 14de-15de-eeuws, roodbakkend aardewerk.

Figuur 16: Profiel C in werkput 2, rechts van het fotobordje de gracht (S7), links ervan de kuil (S8).

Op het stort van deze werkput werd met de metaaldetector, naast wat roestbrokken en nagels, een vermoedelijk 14de-eeuws textielloodje aangetroffen (V6). Op de voorzijde wordt een op de achterpoten staande leeuw afgebeeld, aan de achterzijde wordt het Lotharings kruis getoond.

Figuur 17: Het textielloodje uit werkput 2.

Werkput 3 bevond zich op de oostoever van de beek, binnen de begin 20ste eeuw gebouwde en de onlangs gesloopte opslagplaats. Ook hier werd de werkput haaks op de het tracé van de beek aangelegd en was 4,60 m lang op een breedte van 3,60 m.

Het vlak werd aangelegd op 21,45 m +TAW (maaienveld op ca. 23,20 m +TAW) op de top van de natuurlijke ondergrond. Dit vlak bevond zich relatief diep ten opzichte van de andere werkputten, meer dan 1,70 m onder het maaiveld. Tot die diepte werden vooral (sub)recente

puinlagen doorgraven. Enkel onderin, net boven de moederbodem werd de reeds besproken laatmiddeleeuwse ophogingslaag aangetroffen (bijlage 3, figuur 12).

In het vlak werden drie kleinere kuilen aangetroffen (S12-13-14). S12 en S14 waren danig ondiep, slechts enkele centimeters, en werden als onderkanten van kuilen of ophogingen gedefinieerd. S12 was een ronde kuil, met homogeen donkergrijze, kleiige vulling. Eén klein scherfje grijs aardewerk situeert het spoor in de late middeleeuwen. In de coupe werd duidelijk dat dit spoor ca. 20 cm diep was (bijlage 5).

Werkput 4 was 5 m lang en 3,20 m breed. Net als de putten 2 en 3 werd deze eveneens dwars op de beek aangelegd. Ook hier werden eerst enkele dikke puinlagen van recente aard, vermoedelijk oorlogspuin, doorgraven om een eerste vlak aan te leggen op ca. 21,05 +TAW (20ste-eeuwse vloerplaat op 23,20 m +TAW).

In het noordoostelijk deel (iets hoger aangelegd) werd een goot aangetroffen die haaks op de Dikkebusvijverbeek gelegen was. Deze goot (S20) bestond uit een uitgeholde houten boomstam van ca. 15 cm diameter. De helling van het spoor was niet duidelijk: op een afstand van bijna 5,5 m kon slechts een niveauverschil van 1 cm (afhellend naar de beek) worden waargenomen.

In het vlak ten zuidwesten ervan werden enkele grote onduidelijke sporen, S16 t/m 18, met al dan niet veel puin, aangetroffen. Om een betere kijk op de wirwar van sporen te krijgen werd het vlak verdiept (tot 20,80 m +TAW). Al snel werd duidelijk dat de bovengenoemde sporen bijna allen vullingen waren van de constructiekuil van een tweede goot, S29. Dit spoor, eveneens een uitgeholde boomstam met een diameter van bijna 30 cm, had echter een andere oriëntering in vergelijking met de eerder besproken goot S20. Deze keer liep de goot bijna perfect noord-zuid, maar dus helemaal niet haaks op de Dikkebusvijverbeek. Ook de richting van Deze keer werd over een afstand van iets meer dan 4 m een niveauverschil van 16 cm gedocumenteerd en in de andere richting, dus zakkend weg van de beek.

De stratigrafisch jongere en kleinere goot was ingegraven in de insteek van de oudere goot.

Beide sporen konden op basis van het aardewerk (o.a. Westerwald-steengoed) worden gedateerd als postmiddeleeuws, vermoedelijk 17de-18de-eeuws.

Verder bleken S19 en S22 puinkuilen te zijn.

Figuur 18: Vlak 1 in werkput 4. Foto richting noordwesten.

Figuur 19: S20, één van de goten in werkput 4. Foto richting noordwesten.

Figuur 20: Vlak 2 in werkput 4, met een tweede goot (S29) dwars door het vlak. Foto richting zuidoosten.

Werkput 5 was gesitueerd tegen de Tempeliersstraat en was 4,5 m lang en 3,5 m breed. Het eerste en enige vlak werd aangelegd op ca. 21,50 m +TAW (maaiveld op 22,80 m +TAW). Ook hier kwam bovenop de moederbodem de laatmiddeleeuwse ophogingslaag voor.

Bovendien werd hier eveneens een houten afwateringsgoot (S10) aangetroffen. Deze keer was het spoor opgebouwd uit houten planken van 12 cm breed en 2,5 cm dik: een plank op de bodem, twee rechtopstaande zijden en een plank als 'deksel'. De richting van het spoor was west-oost, schuin op de huidige straat en niet in relatie te brengen met de Dikkebusvijverbeek. Er werden geen dateerbare vondsten in of rond dit spoor verzameld, maar op basis van uiterlijk en stratigrafie wordt deze derde afwateringsgoot in de 19de-20ste eeuw gedateerd en is deze misschien toe te schrijven aan de bouw van de opslagloodsen.

Verder werd in de westhoek van de put nog een puinspoor (S15) met grof baksteenpuin en mortelresten aangetroffen dat over de goot lag. Een doorsnede ervan is te zien in de profielen in bijlage 4. In de zuidhoek werd, onder de laatmiddeleeuwse ophoging, nog een kuil of opgevulde depressie aangetroffen, S31. De vulling bestond uit een heterogeen grijs-bruine, kleiige vulling, enkel een weinig houtkoolspikkeltjes definieerden dit spoor als vermoedelijk antropogeen.

De profielen werden lokaal verdiept om zo de onderkant van alle sporen in beeld te kunnen brengen en te documenteren.

Figuur 21: Vlak 1 in werkput 5. Foto richting zuidwesten.

Figuur 22: Verdiept profiel G-F in werkput 5.

Werkput 6 was in vergelijking tot de vorige werkputten een stuk langer, namelijk 11 m op een breedte van 3,1 m. De put liep parallel met de nog bestaande opslagloods, gebouwd begin 20ste eeuw.

Het eerste vlak werd aangelegd onder enkele puinlagen, op de top van de moederbodem, dit op een diepte van gemiddeld 21,80 m +TAW (maaiveld/verharding op 23,25 m +TAW). Er werden zes grondsporen gedocumenteerd in dit vlak (S23 t/m S28). Deze bevonden zich allemaal tegen de putwand, waardoor de coupes ervan in profiel I (bijlage 4) konden worden onderzocht.

S23 betrof een kuil (donkerbruin-donkergrijs, kleilig met baksteen-spikkels en houtskool ; bijlage 4: vulling 8 in profiel I-J) met wat dierlijk botmateriaal en een enkel scherfje grijs aardewerk. Ten noorden ervan werd een vermoedelijk boomval (S24) aangetroffen. Dit spoor was immers heel onregelmatig, met een grijs-witte-lichtbruine, zandige vulling (met mangaanpartikels) waarbij niets kon wijzen op de antropogeniteit van dit spoor (bijlage 4, vulling 6 in profiel I-J) Ook een kern met moederbodemmateriaal staft het natuurlijk karakter van dit spoor.

S25 betrof een langwerpig spoor met een homogeen grijze, lemig zandige vulling met een weinig houtskool (bijlage 4: vulling 10 in profiel I-J). Vermoedelijk gaat het hier om een smal en ondiep greppeltje. In de tegenovergestelde putwand werd namelijk een greppelvorm waargenomen. In het vlak liep het spoor echter niet volledig door. Er kon geen materiaal worden aangetroffen om dit spoor te dateren, maar de stratigrafie wijst naar een datering in de late middeleeuwen.

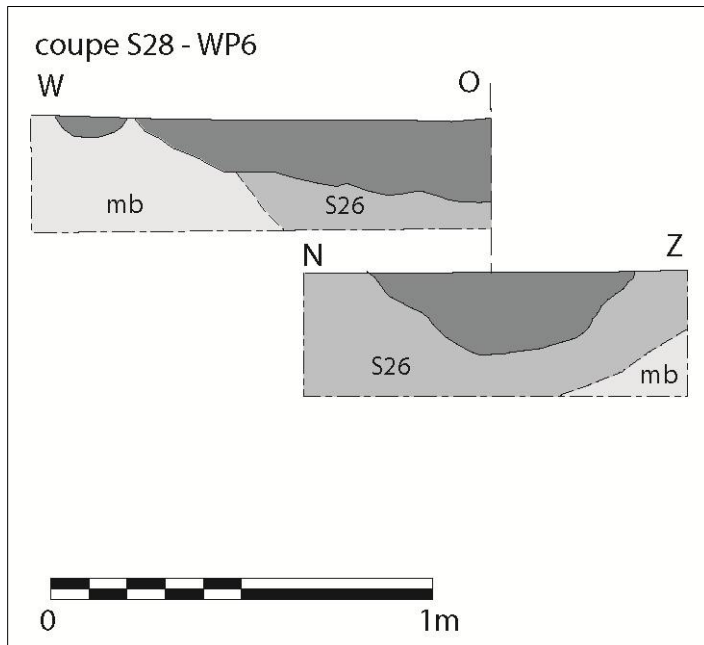

Figuur 23: Greppelvorm in de zuidwestelijke putwand, vermoedelijk de doorloop van S25.

Figuur 24: Vlak 1 in werkput 6. Vooraan in beeld S28, een langgerekte, laatmiddeleeuwse kuil. Foto richting zuidoosten.

S26 werd gedefinieerd als een natuurlijke laag, die door uitloging een blauw-grijze kleur vertoonde. In deze uitgeloogde moederbodem bevonden zich verder de sporen S27 en S28. Het eerste spoor zag er in het vlak uit als een ronde kuil, maar bij het verdiepen van het vlak en het documenteren in het profiel viel op dat we hier te maken hadden met ofwel een hele grote, bruin-grijze, kleiige, ondiepe kuil of een ophoging (bijlage 4: vulling 14 en 13 in profiel I-J). Dit spoor werd oversneden door S28, een langwerpige, laatmiddeleeuwse kuil, in het vlak nog een 0,50 m breed en 2,90 m lang. Het oostelijk uiteinde van het spoor liep tot in de putwand. De vulling ervan bestond uit een donkerbruin, licht humeus en kleiig pakket met houtskool, baksteenspikkels, dierlijk botmateriaal en aardewerk (grijsbakkend). Het spoor was nog maximaal 30 cm diep.

Figuur 25: Coupe op S28.

6 Interpretatie van de sporen

Naar aanleiding van het verdwerk en naderhand de uitwerking waaruit bovenstaande beschrijving en interpretatie volgde, kon een archeologisch beeld worden verkregen van de onderzoekslocatie aan de Dikkebusseweg te Ieper.

De zone ten noorden van de Dikkebusvijverbeek werd onderzocht door de proefputten 1 en 2. In de eerste werd een vermoedelijke restant van de 17de-eeuwse vestingwal aangetroffen. Door het vele grondwater kon dit echter niet uitvoerig worden bestudeerd.

In werkput 2 bevonden zich onder een 20ste-eeuwse (watertoren)fundering, laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen. Het betrof hier een (laat)middeleeuwse gracht met een west-oost oriëntering die naar alle waarschijnlijkheid uitmondde in de Dikkebusvijverbeek. De tracees staan niet haaks op elkaar. De aangetroffen gracht wordt nergens afgebeeld op historische kaarten, maar is waarschijnlijk te interpreteren als perceelsgracht.

Voor aanvang van het onderzoek werden sporen die betrekking hebben op de lakennijverheid hier, langs de beek, verwacht. In dit opzicht sluit het aangetroffen textielloodje hier mooi op aan, het kleinood bewijst niet alles, maar kan toch in die richting wijzen. Een punt tegen een situering van deze nijverheid is dan weer de vervuiling die deze teweegbracht. De onderzoekslocatie is gelegen net voor de monding van de Dikkebusvijverbeek in de stadsgrachten. Zou men een artisanale activiteit die veel water gebruikt, maar ook veel vervuild water teruggeeft, direct naast een aanvoer van schoon drinkwater vestigen?

Er werd, zoals reeds vermeld, een pollenstaal genomen van de gracht in werkput 2. De vulling van het spoor bleek echter totaal niet gelaagd te zijn en dus weinig stratigrafie te vertonen, waardoor wordt vermoed dat deze in één beweging werd dichtgegooid. Een analyse van het pollenstaal zou dan enkel een momentopname weergeven. Ook door de lage densiteit aan contemporaine sporen en de vermoedelijke grote verstoring van deze zone van het onderzoeksgebied, waargenomen in werkput 1, werd besloten om deze niet verder te laten uitwerken.

Ten zuiden van de Dikkebusvijverbeek zorgden proefputten 3 t/m 6 voor een inkijk in de ondergrond. In werkput 3 bevonden zich op ca. 1,80 m onder maaiveld enkel een drietal kleine en ondiepe kuilen, waarvan de functie en datering niet duidelijk zijn. Het feit dat ze afgedekt worden door een laamiddelieuwse laag dateert deze sporen net voor of tijdens deze periode. Werkputten 4 en 5 werden beiden doorsneden door houten afvoergoten die ten vroegste in de 17de eeuw konden worden gedateert en hoogstwaarschijnlijk gekoppeld moeten worden aan de waterhuishouding van het terrein. Vooral de goten in werkput 4 verdienen wat meer aandacht.

We bespraken reeds de belangrijke functie die de Dikkebusvijverbeek speelde in de watervoorziening van de stad, dit reeds vanaf de late middeleeuwen en zeker tot de 19de eeuw. Het water zou via houten en loden buizen van de Dikkebusvijver naar de stadsgrachten zijn geleid. Op historische kaarten zien we echter het tracé van de beek duidelijk weergegeven. Er is geen sprake van buizen.

Figuur 26: Uitsnede uit de Kabinetkaart van Ferraris, eind 18de eeuw. Van links naar rechts is de open beek duidelijk zichtbaar. Helemaal in de rechterbovenhoek situeert zich de onderzoekslocatie.²⁵

²⁵ Nationaal Geografisch Instituut 2012.

Hoogstwaarschijnlijk is het pas vanaf de stadsgracht dat de verdere distributie gebeurde door een systeem van “moerbuyzen”²⁶, hoofdleidingen, naar de verschillende waterputten binnen de stad. Vanuit de putten vertrok dan weer een heel netwerk aan loden buizen. Tijdens archeologisch onderzoek werden in het verleden reeds verscheidene waterputten en loden buizen aangetroffen.

In werkput 4 betrof het echter houten goten. Dergelijke houten goten werden reeds te Brugge²⁷ en Tielt²⁸. Daar werd vastgesteld dat deze werden gebruikt voor de (drinkwater)voorziening. Zo was er te Tielt een eikenhouten boomstam van ongeveer 0,30m breed die in oorsprong in de 14de-15de eeuw dateert, met een herstelfase in de 15de-16de eeuw²⁹. Dat het hier om een middeleeuwse waterleiding ging was de archeologen duidelijk, maar of het een aanvoer van schoon of afvoer van vuil water betrof kon niet worden achterhaald. Voor de voorbeelden te leper is de daadwerkelijke functie eveneens onduidelijk.

De twee sporen in werkput moeten dus vermoedelijk worden gezien als aan- of afvoer van water. Ook hier stuiten we in het tweede geval dan natuurlijk weer op het vervuilen van de aanvoerbron van drinkwater. Een optie als aanvoer lijkt daarom aannemelijker. Ook de helling van de tweede goot staat deze redenering . Bij de kleinste goot is er nog het voordeel van de twijfel. De vraag die hierbij dan gesteld dient te worden is dan enkel nog: naar waar werd het water geleid? Verder werden immers geen structuren of sporen aangetroffen die hiermee in verband konden worden gebracht of uit dezelfde periode stamden. Ofwel waren de proefputten net naast de belangrijke sporen gesitueerd ofwel zijn ze in de loop der tijden weggevaagd ofwel liggen de sporen nog onder de bestaanden bebouwing.

Een andere verklaring zou nog kunnen zijn dat we hier te maken hebben met een soort van duikers of overlopen die het water van de ene gracht naar een andere leidden. Dit kon echter ook niet worden bewezen, daar er geen andere gracht werd aangetroffen.

In de laatste werkput, werkput 6, kwamen naast een onduidelijk en ondiep greppeltje en een langwerpige kuil, beiden te dateren in de late middeleeuwen, geen noemenswaardige sporen aan het licht.

---

²⁶ Dewilde 1999, 5.

²⁷ Vandevyvere, 1983.

²⁸ De Gryse, 2006.

²⁹ De Gryse, 2006, 52.

7 **Beantwoording onderzoeksvragen en besluit**

Doel van de prospectie was het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige bewoningssporen op de onderzoekslocatie aan de Dikkebusseweg te Ieper. Hieronder zullen de in de Bijzondere Voorschriften geponeerde onderzoeksvragen beantwoord worden:

- *Zijn er sporen aanwezig?*
Ja. Tijdens de prospectie werden wel degelijk archeologische sporen aangetroffen.
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
Het merendeel van de aangetroffen sporen werd als antropogeen gedefinieerd.
- *Wat is de aard en datering van de sporen?*
Er werden enkele kuilen en één gracht aangetroffen die in de late middeleeuwen werden gedateerd. Verder werden drie houten afvoergoten gevonden die in de periode 17de tot 20ste eeuw werden geplaatst. Naast bovenstaande sporen werden nog verschillende kuilen en een vermoedelijk greppeltje gevonden. Deze konden echter niet scherp worden gedateerd.
- *Zijn er sporen van laatmiddeleeuwse bewoningssporen of ambachtelijke activiteiten, die erop wijzen dat het plangebied binnen de zone van de Sint-Kruisparochie of het gebied van de Tempeliers ligt, aanwezig?*
Buiten de houten goten in werkput 4 werden geen directe sporen van bewoning of ambachtelijke activiteiten aangetroffen. De datering van deze sporen sluit tevens niet aan bij de orde van de Tempeliers of de Sint-Kruisparochie. Enkel het textielloodje wijst op lakenindustrie.
- *Zijn er sporen van de verdedigingswerken rond de stad Ieper sinds de 17de eeuw aanwezig?*
Ja. In werkput 1 werd een insteek van een vermoedelijk wallichaam aangetroffen (S4).
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
De aangetroffen kuilen zijn hoogstwaarschijnlijk losstaande sporen en kunnen niet met een grotere structuur worden verbonden. De gracht, S7, lijkt eveneens op zich te staan. Daarnaast zijn er nog de verschillende houten goten die vermoedelijk als aanvoer van schoon water zorgden in de postmiddeleeuwse periode. Het was echter niet te achterhalen wat er door middel van deze goten werd bevoorrad.
- *Op welk(e) niveau(s) bevinden de sporen zich?*
Bijna alle sporen werden aangetroffen op de top van de natuurlijke ondergrond, deze hoogte varieerde tussen 21,60 m en 22,10 m +TAW.
- *Is de site opgehoogd na de Eerste Wereldoorlog?*
Naar aanleiding van de vele puinlagen die werden aangetroffen gaan we ervan uit dat de locatie na Wereldoorlog I is opgehoogd met oorlogspuin.
- *Wat is de bewaringstoestand van de sporen? Heeft de nabijheid van het treinstation voor (zware) verstoringen gezorgd?*
De weinige sporen werden in alle werkputten afgedekt door een dik puinpakket, met daaronder postmiddeleeuwse ophogingslagen. Algemeen kan worden gesteld dat de sporen op een relatief grote diepte werden aangetroffen, tussen 1,20 m en 1,80 m onder het maaiveld. Deze meters dikke afdekking zorgde op zijn beurt voor een goede bewaring van de sporen.
Er werden geen sporen van diepgaande verstoring aangetroffen, ook niet in het bijzonder van het treinstation. Wel blijkt in de zuidoostelijke zone van de onderzoekslocatie, tegen de huidige spoorlijn aan, nog een treinspoor aanwezig te zijn in de ondergrond. Dit werd na de sloop waargenomen aan het oppervlak.
- *Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden? Zijn er mogelijkheden voor bewaring in situ?*

Ten oosten van de dikkebussevijverbeek wordt een grote ondergrondse parkeerkelder tot ca. 3 m onder het maaiveld aangelegd. Hierbij zal de ondergrond danig worden verstoord. De oppervlakte van de parkeerkelder is aangegeven in bijlage 1.

Voor de zone ten westen van de beek zijn de plannen onlangs gewijzigd en tot op heden is het onduidelijk wat er aldaar zal gebeuren.

- *Is een vervolgonderzoek nodig, en zo ja, welke aspecten verdienen daarbij bijzondere aandacht?*

Naar aanleiding van de prospectie acht BAAC Vlaanderen het niet nodig een vervolgonderzoek te plannen.

Conclusie bij dit alles is dat er geen sporen van bewoning/bebouwing uit de periode van de Sint-Kruisparochie of de Tempeliers werden aangetroffen, zoals in de verwachtingen werd verwoord. Enkel de gracht in werkput 2 zou misschien deel kunnen uitmaken van een soort percelering. Echter zal een groot deel van deze zone ten noorden van de beek 'verstoord' worden door de vestinggracht, die een breedte tot 20 m kan hebben. Ook moet gezegd dat de sporen zich op een relatief grote diepte bevonden (ca. 1,5 m onder het maaiveld).

De relatief lage sporendensiteit aan sporen doet vermoeden dat ter hoogte van de onderzoekslocatie geen intensieve bewoning of andere laatmiddeleeuwse activiteiten hebben plaatsgevonden.

Op basis van al het voorgaande adviseert BAAC Vlaanderen om geen vervolgonderzoek uit te voeren op de onderzoekslocatie aan de Dikkebusseweg te leper.

8 **Bibliografie**

- AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN 2012: Bodemkaart [online], www.agiv.be.
- CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS 2012 [online], www.cai.erfgoed.net.
- DE GRUYSE J. 2006: Proefsleuvenonderzoek in het centrum van Tielt (W.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis. Kroniek* 29, Gent, p. 52-54.
- DEWILDE M. 2008: Bouwen met baksteen in middeleeuws Ieper, In: COOMANS T. & VAN ROYEN H. (eds.): *Medieval Brick Architecture in Flanders and Northern Europe: The Question of the Cistercian Origin*, Novi Monasterii Vol. 7, 233-242.
- DEWILDE M. & VAN BELLINGEN S. 1996: Excavating a Suburb of Medieval Ypres (Belgium). Evidence for the Cloth Industry?, In M. DEWILDE A. ERVYNCK & WIELEMANS A. (eds.): *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, Ieper, 57-76.
- DEWILDE M. 1999: De middeleeuwse drinkwatervoorziening In: *800 jaar drinkwater in Ieper. Een historische, ecologische en technische verkenning*, 4-7
- MUS O. 1996: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400, In: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.): *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, Ieper 43-56.
- NATIONAAL GEOGRAFISCHE INSTITUUT 2012, Kabinetskaart Ferraris [online], <http://www.ngi.be/NL/NL1-4-2.shtm>
- PROVINCIE WEST-VLAANDEREN 2012a: Topografische kaart [online], www.giswest.be.
- PROVINCIE WEST-VLAANDEREN 2012b: Kaart trage wegen (1844) [online], www.giswest.be.
- VANDENBULCKE J. 2005: *Acht eeuwen Sint-Jan, Ieper*, Ieper.
- VANDEVYVERE E. 1983, *Watervoorziening te Brugge van de 13de tot de 20ste eeuw*, Koninklijke Gidsenbond Brugge en West-Vlaanderen, Brugge.
- VANROLLEGHEM A. 2006: *Ieper à la Carte, de Ieperse vestingen in kaart gebracht*. Erfgoedcel Ieper, Ieper
- VESTING IEPER - GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS EN VESTINGBOUWKUNDE 2012: *Vesting Ieper* [online], www.vesting-ieper.be/00000095f30a54e09/index.html.
- WESTHOEK VERBEELDT 2012. Waar beelden van vroeger vertellen [online], www.westhoekverbeeldt.be

9 *Figurenlijst*

- Figuur 1: De onderzoekslocatie op de topografische kaart.
- Figuur 2: De situatie voor het begin van de graafwerken op 19 juni 2012.
- Figuur 3: Bodemkaart Ieper met de onderzoekslocatie rood omlijnd.
- Figuur 4: De omgeving van de onderzoekslocatie op de kaart van Guillaume du Tielt (1610).
- Figuur 5: Kaart Frederik de Wit (1698) met zone onderzoeksgebied (in rood).
- Figuur 6: Kaart Isaac Tirion (1753) (zone onderzoeksgebied in rood; Dikkebussebeek in blauw). Noorden is links.
- Figuur 7: Het gebied van de Tempeliers ca. 1250, met in rood omcirkeld de onderzoekslocatie.
- Figuur 8: De vermoedelijke situering van de Sint-Kruisparochie. De onderzoekslocatie is aangegeven.
- Figuur 9: Projectie van de vesting van Vauban, 1678, op het plangebied. De onderzoekslocatie is aangegeven.
- Figuur 10: De vestingen van 1744 geprojecteerd op het plangebied. De onderzoekslocatie is aangegeven.
- Figuur 11: CAI kaart van het plangebied (in rood omlijnd) met de archeologische vindplaatsen in de omgeving.
- Figuur 12: Profiel E in werkput 3. Net boven de moederbodem bevindt zich het besproken laatmiddeleeuwse pakket.
- Figuur 13: Werkput 1, vlak 1. Na enkele tellen volgelopen met grondwater. Foto richting noordoosten.
- Figuur 14: Vlak 1 in werkput 2 met de fundering van de watertoren. Foto richting noordwesten.
- Figuur 15: Postkaart van het station van Ieper omstreeks 1930. Centraal achter het stationsgebouw is de watertoren zichtbaar.
- Figuur 16: Profiel C in werkput 2, rechts van het fotobordje de gracht (S7), links ervan de kuil (S8).
- Figuur 17: Het textielloodje uit werkput 2.
- Figuur 18: Vlak 1 in werkput 4. Foto richting noordwesten.
- Figuur 19: S20, één van de goten in werkput 4. Foto richting noordwesten.
- Figuur 20: Vlak 2 in werkput 4, met een tweede goot (S29) dwars door het vlak. Foto richting zuidoosten.
- Figuur 21: Vlak 1 in werkput 5. Foto richting zuidwesten.
- Figuur 22: Verdiept profiel G-F in werkput 5.
- Figuur 23: Greppelvorm in de zuidwestelijke putwand, vermoedelijk de doorloop van S25.
- Figuur 24: Vlak 1 in werkput 6. Vooraan in beeld S28, een langgerekte, laatmiddeleeuwse kuil. Foto richting zuidoosten.
- Figuur 25: Coupe op S28.
- Figuur 26: Uitsnede uit de Kabinetskaart van Ferraris, eind 18de eeuw. Van links naar rechts is de open beek duidelijk zichtbaar. Helemaal in de rechterbovenhoek situeert zich de onderzoekslocatie.

10   ***Bijlagen***

Bijlage 1: Ligging van de werkputten op het kadaster

Bijlage 2: Profiel Z - A en C, werkputten 1 en 2

Bijlage 3: Profiel D-E, H-K, werkputten 3 en 4

Bijlage 4: Profiel G-F, I-J, werkputten 5 en 6

Bijlage 5: Overige coupes

Bijlage 6: Detail werkputten 1 en 2

Bijlage 7: Detail werkputten 3 en 5

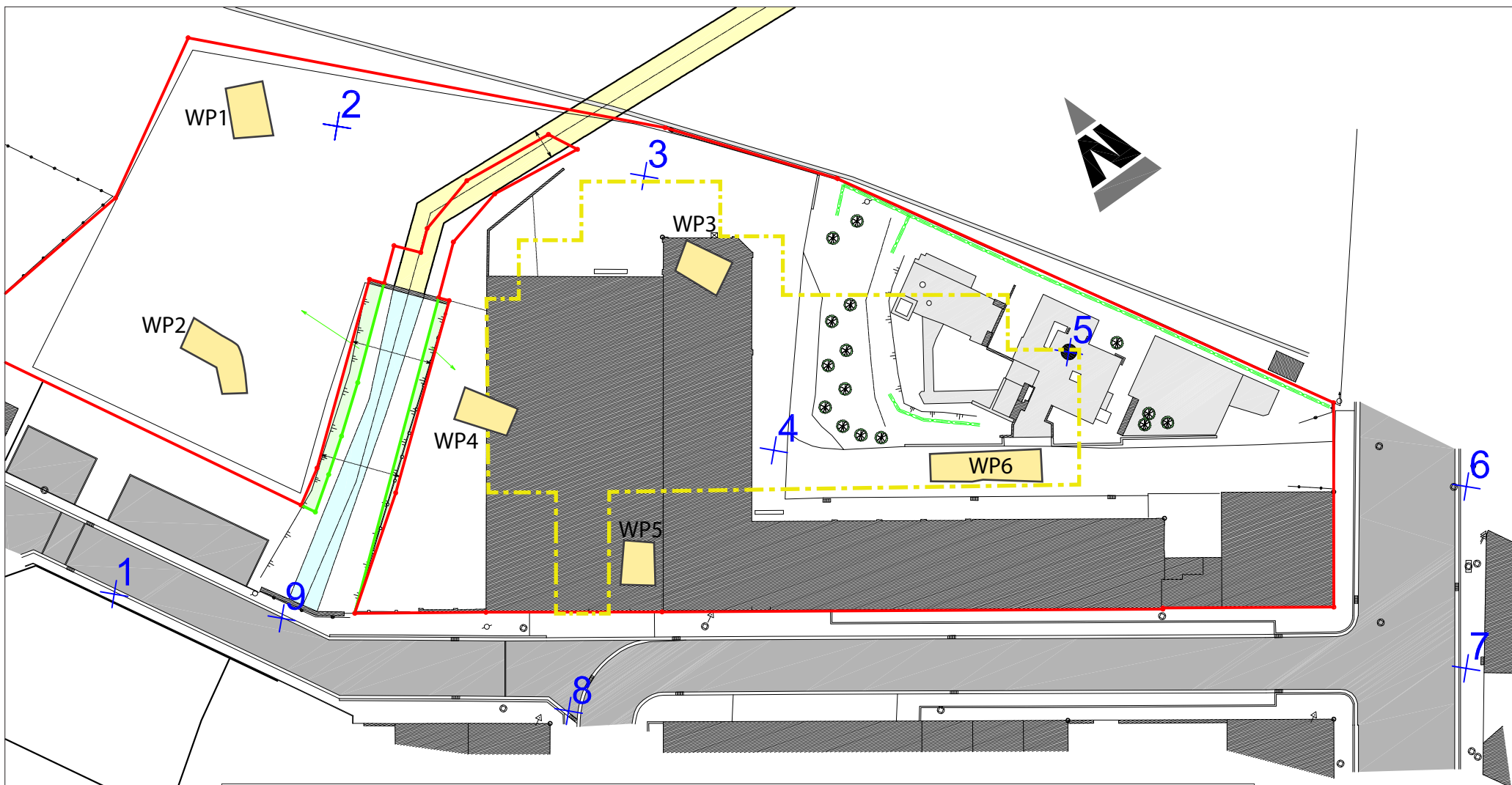
Bijlage 8: Detail werkput 4, vlakken 1 en 2

Bijlage 9: Detail werkput 6

Bijlage 10: Sporenlijst

Bijlage 11: Vondsten- en monsterlijst

Bijlage 12: Fotolijst

Bijlage 1: Ligging van de werkputten op kadaster IEPER Dikkebusseweg-Tempeliersstraat (2012/228); in gele stippellijn: de contouren van de geplande parkeerkelder.

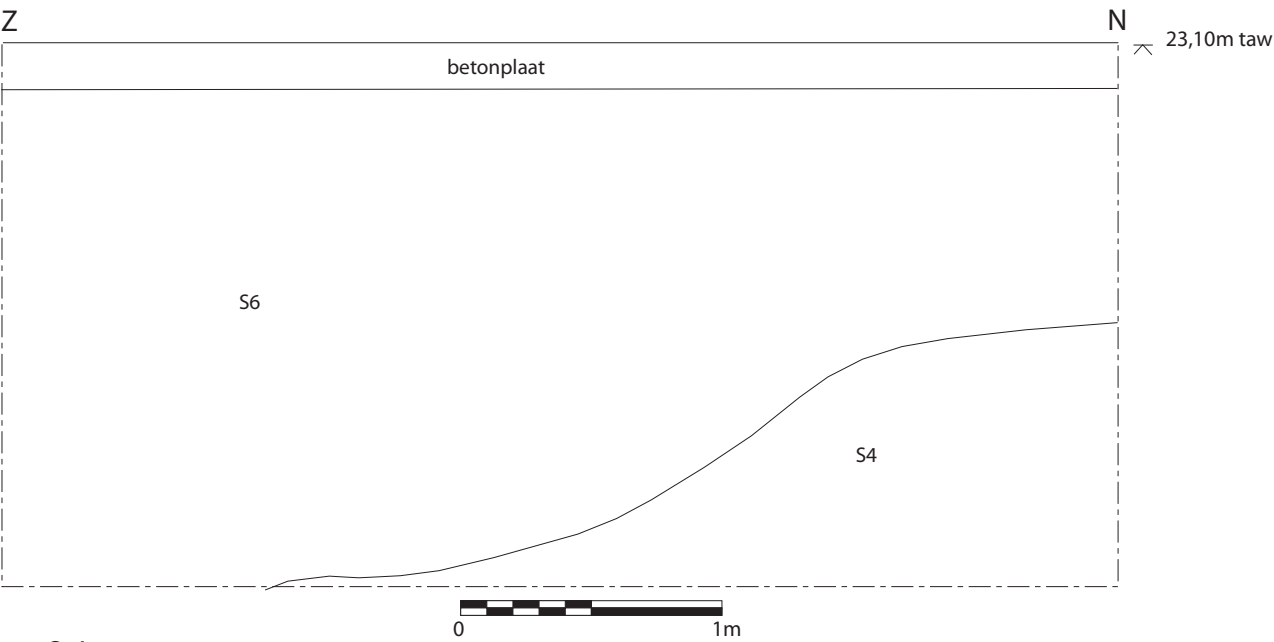
0 50m

BAAC
 ARCHEOLOGIE EN
 BOUWHISTORIE

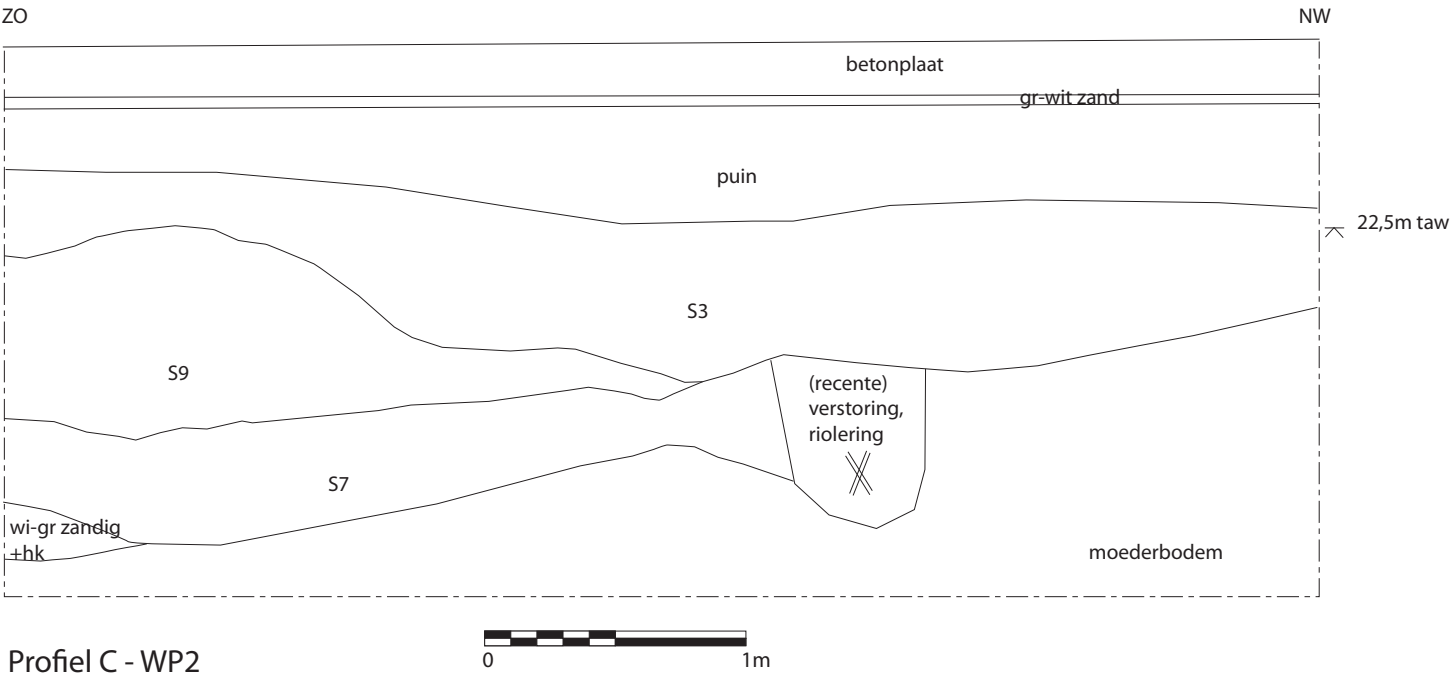
MB01	44890.806	171767.764	23.025
MB02	44934.827	171792.209	23.178
MB03	44956.298	171770.935	23.339
MB04	44951.062	171741.930	23.304
MB05	44979.915	171733.064	23.594
MB06	45003.749	171700.007	23.541
MB07	44993.473	171685.642	23.640
MB08	44920.129	171732.891	23.136
MB09	44902.684	171756.411	23.190

BIJLAGE 2: Profiel Z-A en C - werkput 1 en 2

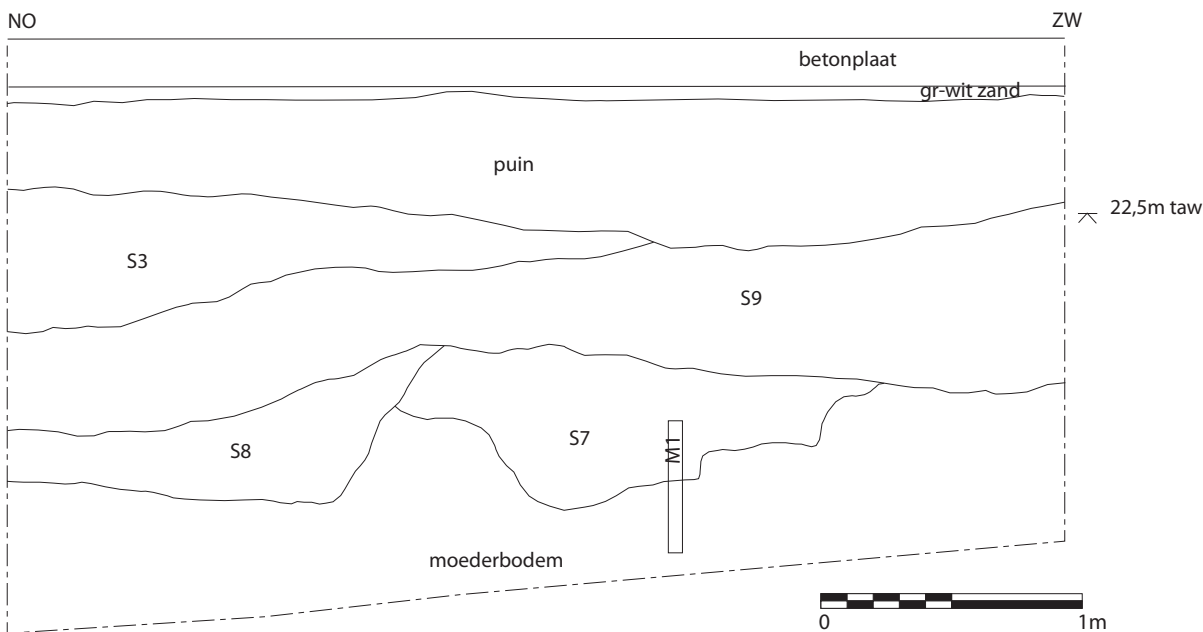
profiel Z (schematisch)- WP1

Profiel A - WP2

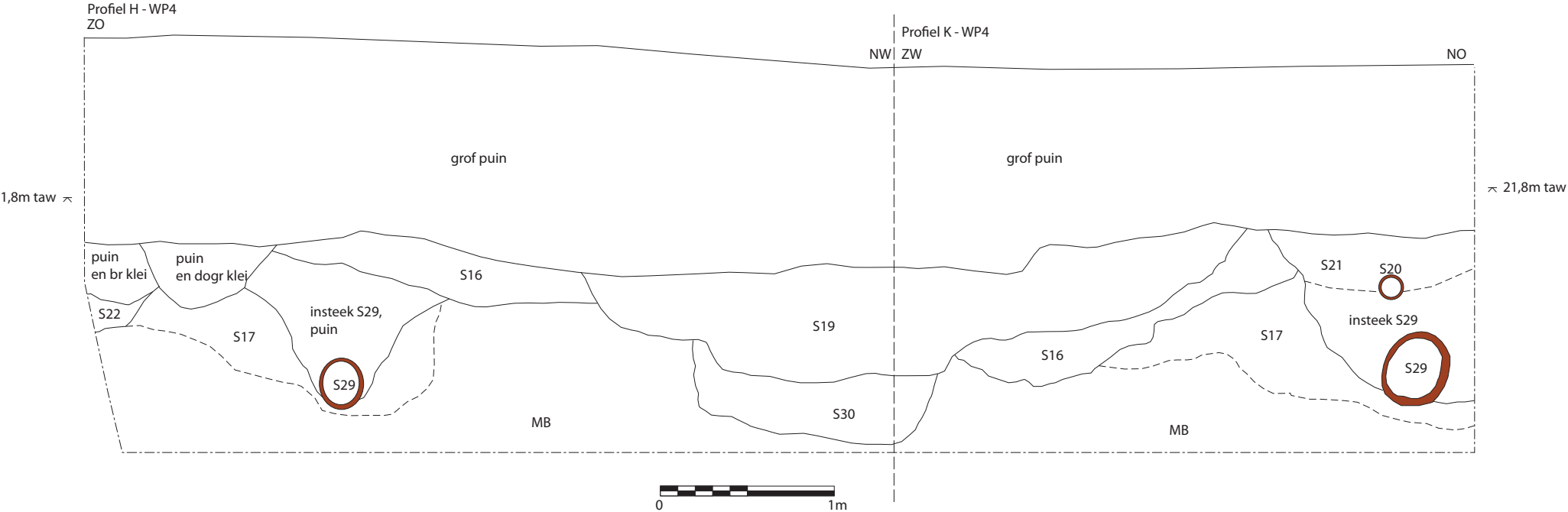
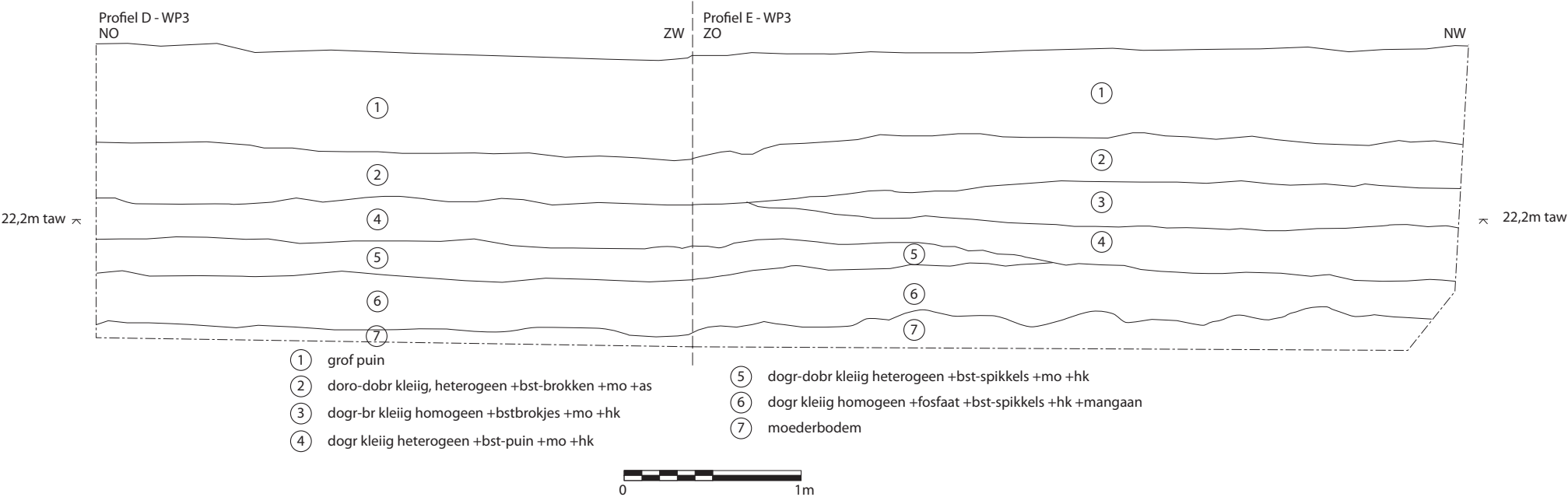

Profiel C - WP2

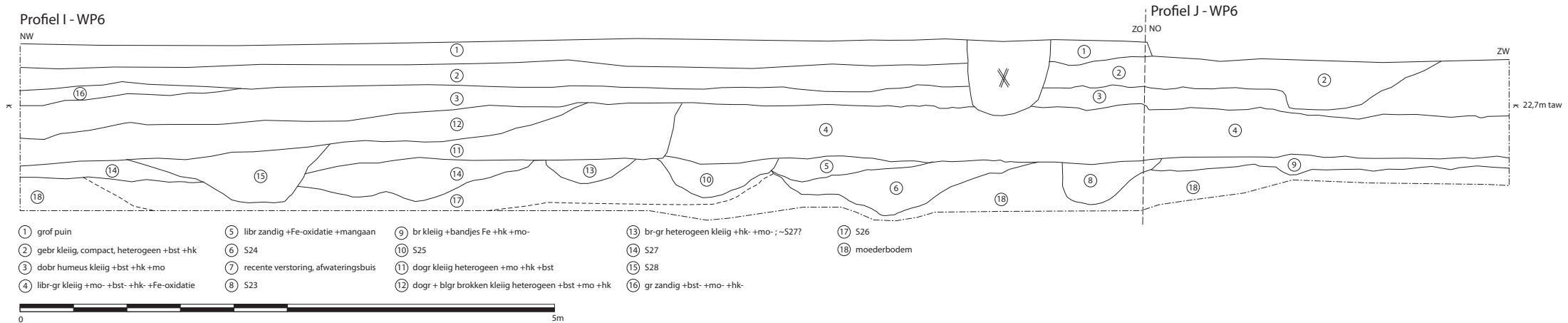
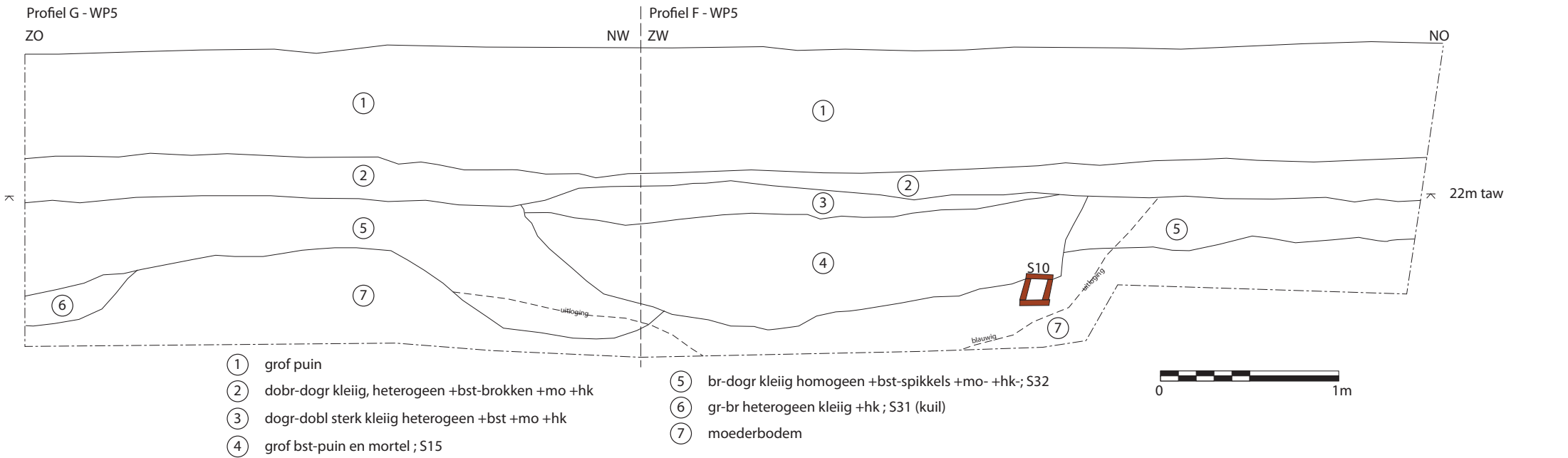

BIJLAGE 3: Profiel D-E, H-K - werkput 3 en 4

BIJLAGE 4: Profiel G-F, I-J - werkput 5 en 6

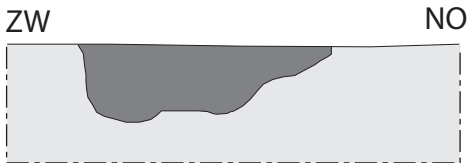

BIJLAGE 5: coupes sporen, schaal 1/20

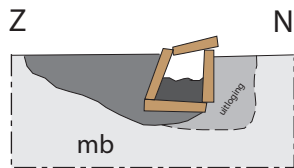
coupe S12 - WP3

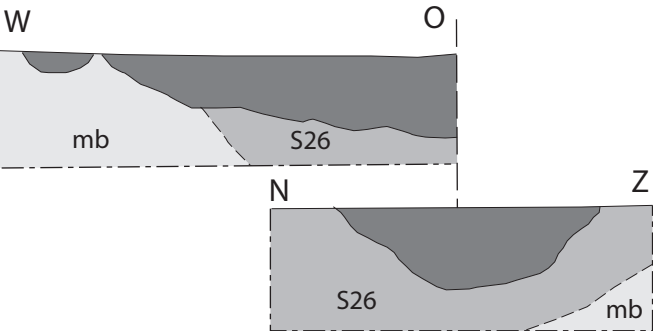
coupe S13 - WP3

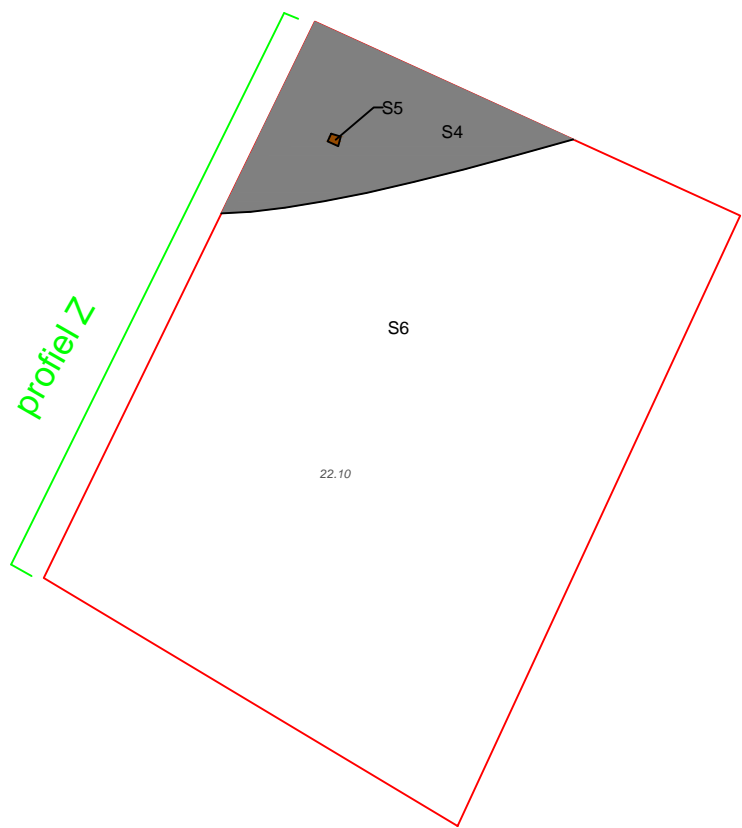
coupe S20 - WP5

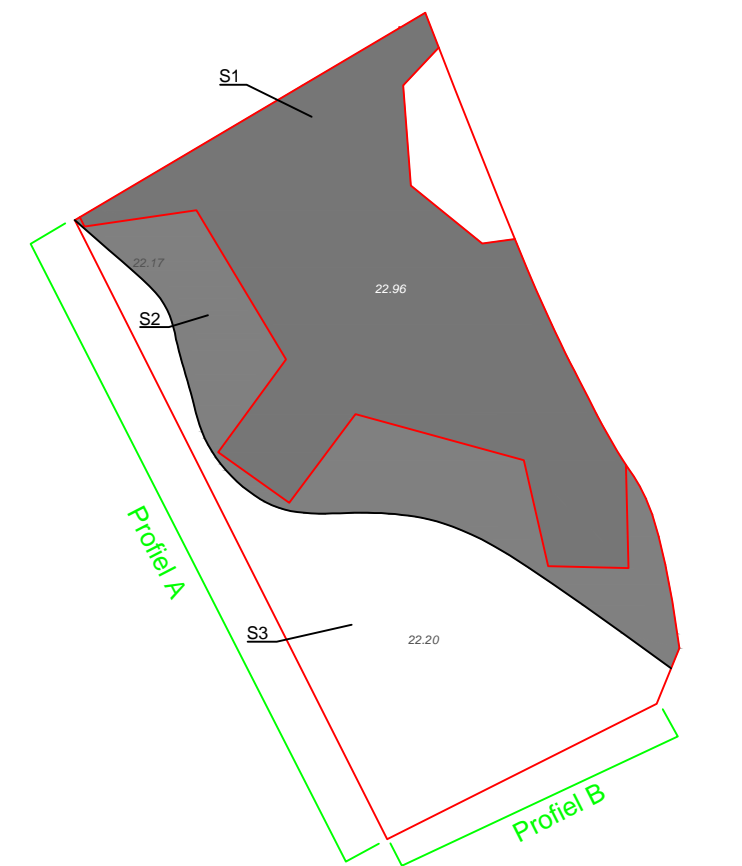
coupe S28 - WP6

Werkput 1

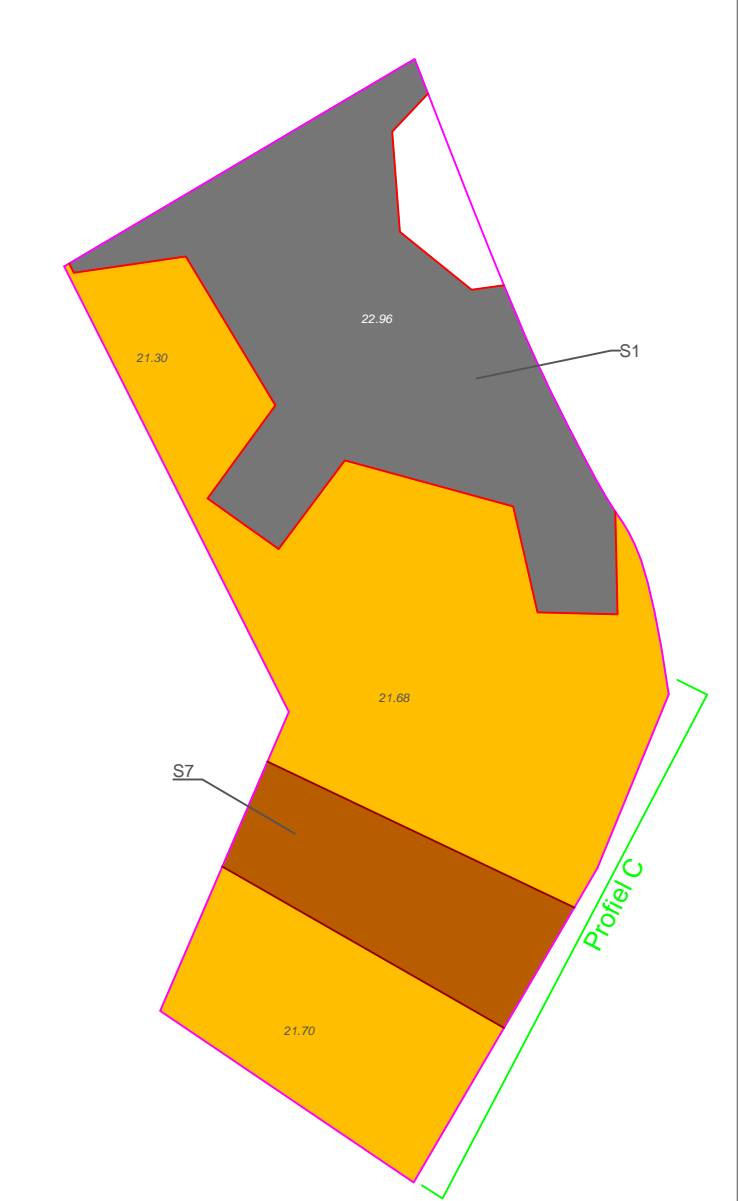

Werkput 2 Vlak 1

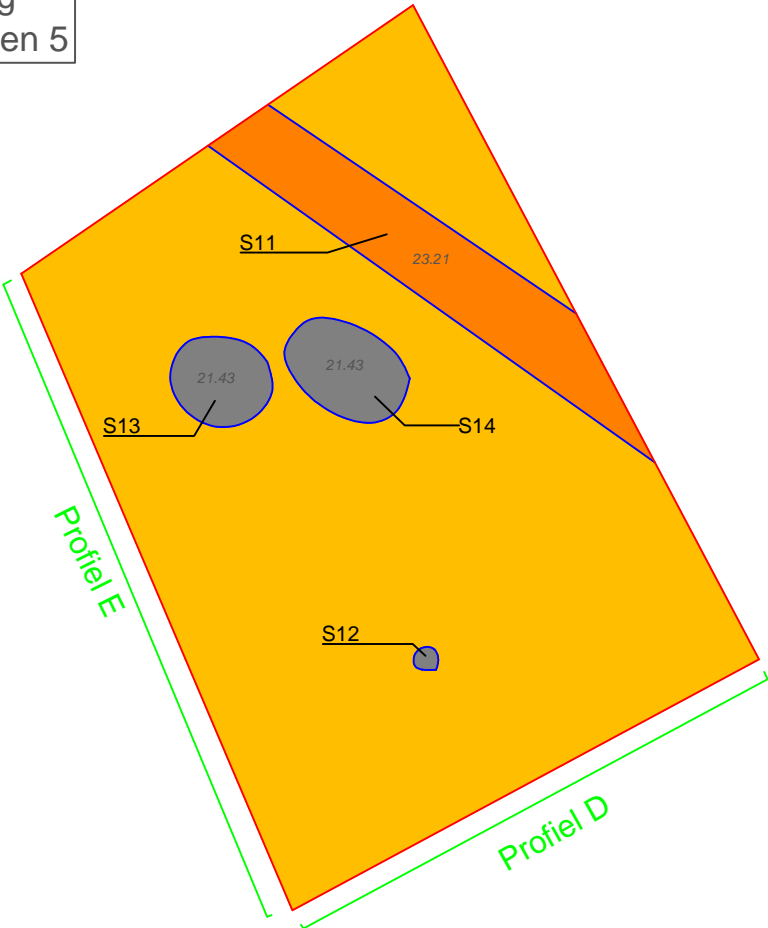
Ieper Dikkebusseweg
Bijlage 6 : Werkputten 1 en 2

Werkput 2 Vlak 2

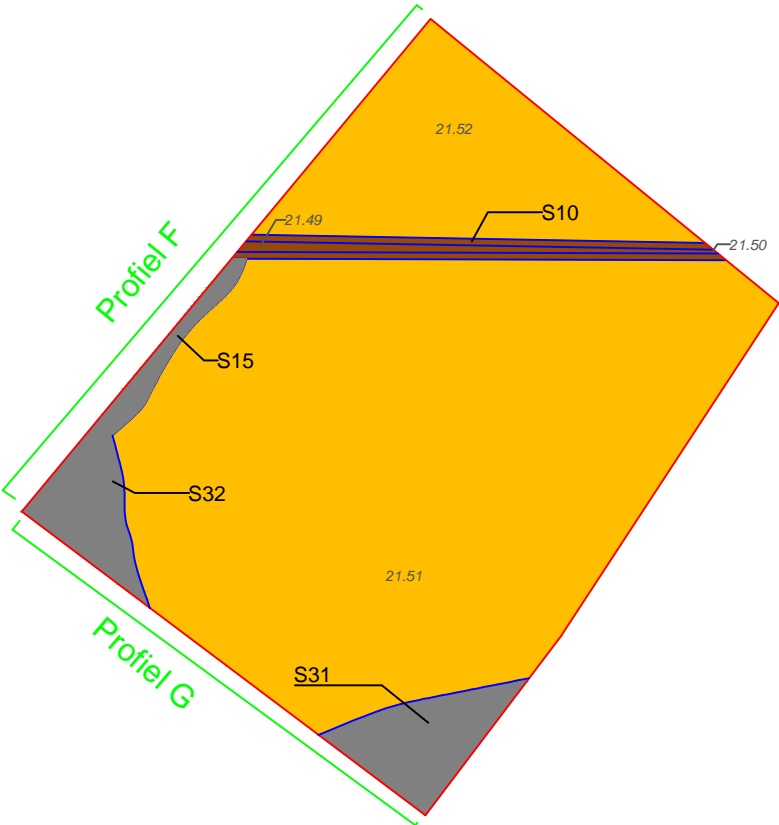

Schaal 1:60

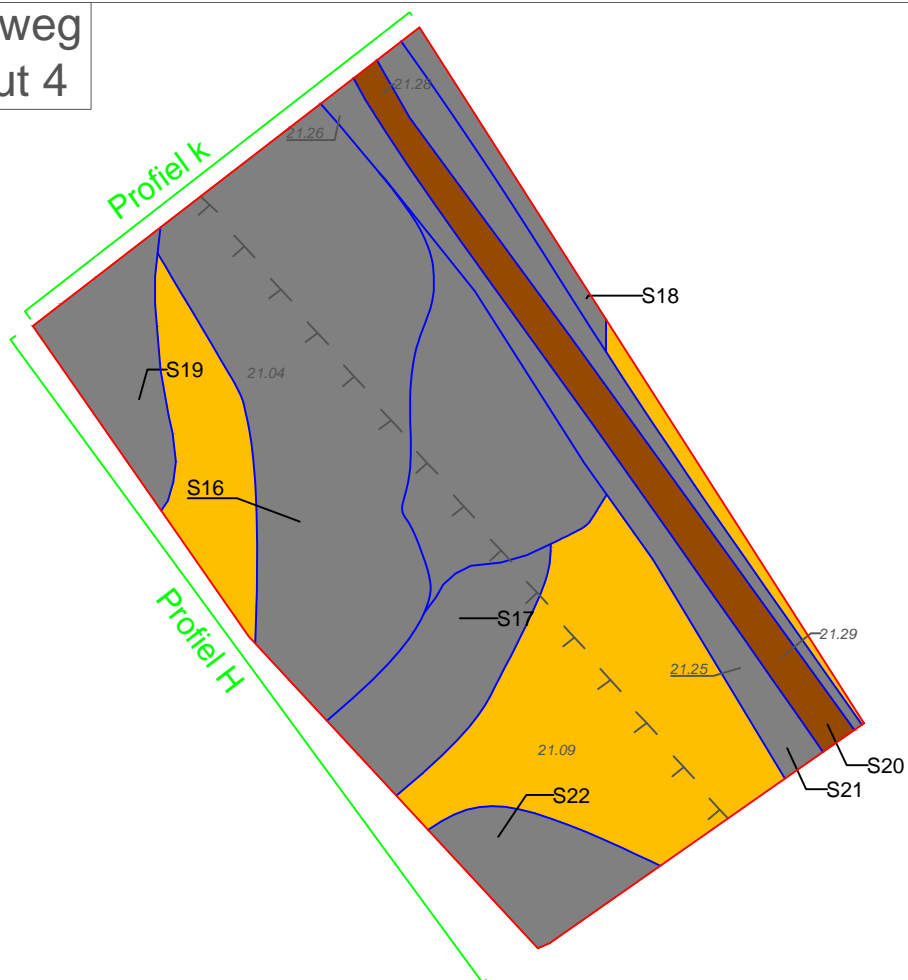

Werkput 3

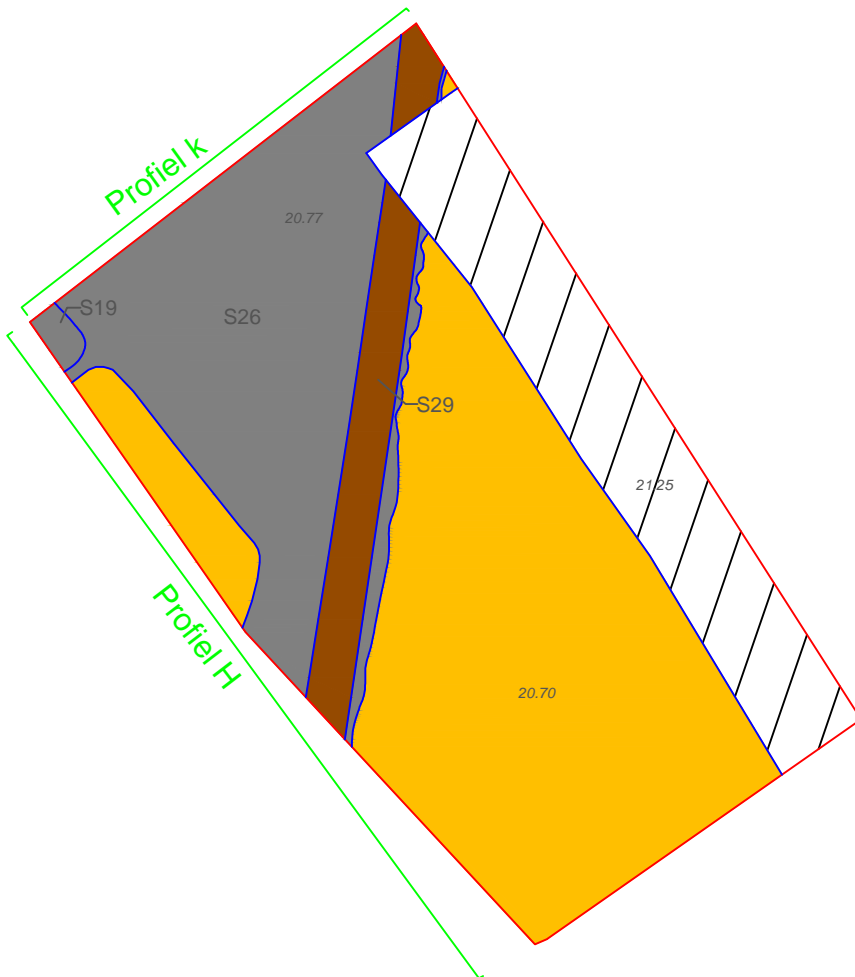

Werkput 5

Vlak 1

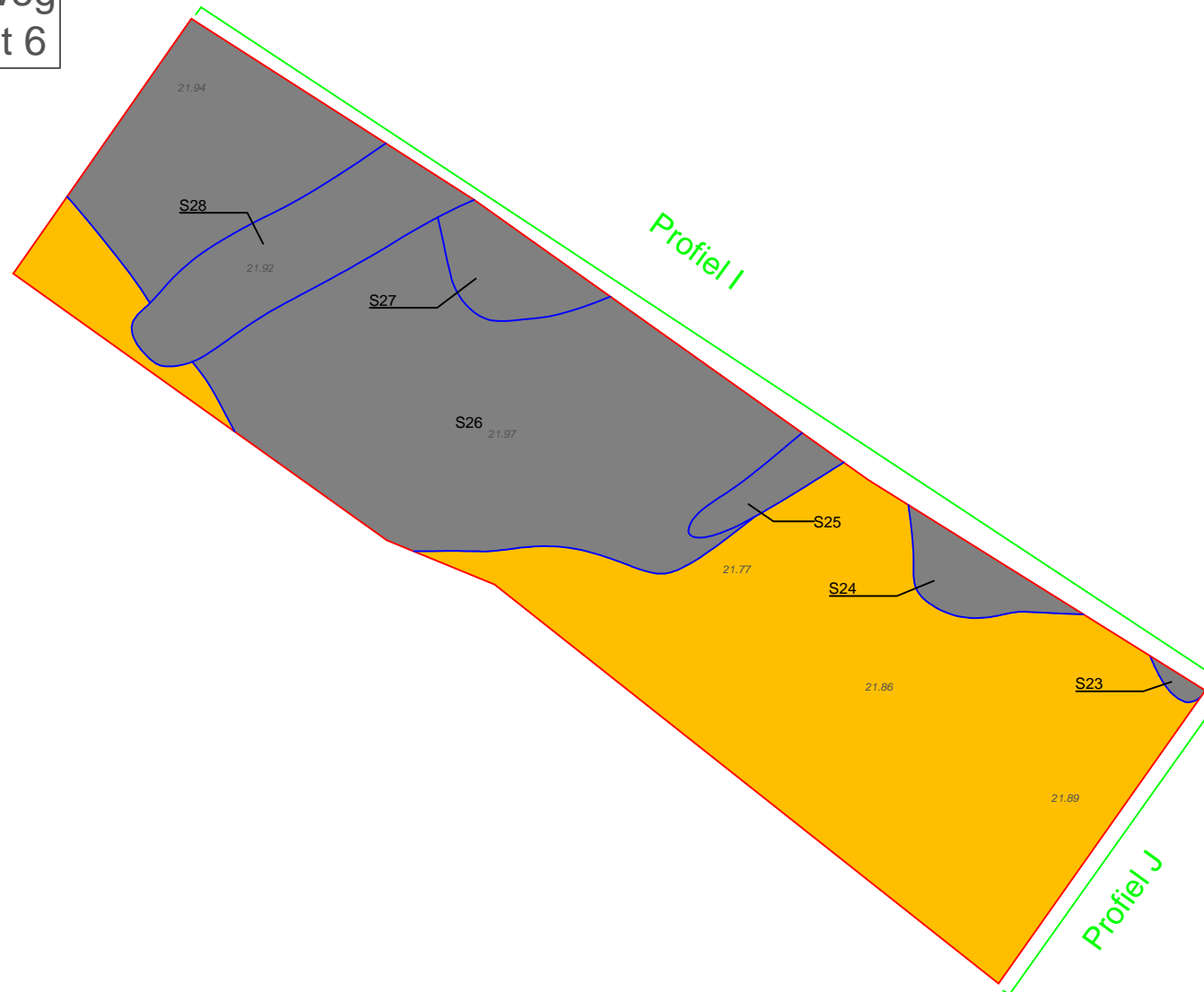

Vlak 2

Ieper Dikkebusseweg
Bijlage 9: Werkput 6

Schaal 1:60

BIJLAGE 10: Sporenlijst Ieper Dikkebusseweg

Spoor	WP	Vlak	Interpretatie	Beschrijving	Spoorrelaties	Vlaktfoto	Coupe	Coupefoto	Datum
1	2	1	fundering	gewapend beton fundering van watertoren; onderkant niet bereikt	~2	2, 8			19/06/2012
2	2	1	insteek	insteek van S1; brgr homogene klei +bst +mo	~1	2			19/06/2012
3	2	1	ophoging	zwgr heterogene kleilig zand +puin +mo +sintels; ook in prof A	over 9	2			19/06/2012
4	1	1	wallichaam	grgro zand met brokken gr klei ; rommelig ; +bst-spik	onder 6	3			19/06/2012
5	1	1	paal	houten rechthoekige paal in S4, 8x5 cm	in 4	3			19/06/2012
6	1	1	grachtvulling	puinvulling van de vestingsgracht; 19de-20e eeuwse bouwafval	over 4	3			19/06/2012
7	2	2	greppel	dobr-gr kleilig; heterogeen; humeus; +hk +aw; in prof A en C	op MB	5, 7	prof C		19/06/2012
8	2	2	kuil	br mestige klei, homogeen; +aw; in prof C	over 7	5, 7			19/06/2012
9	2	2	ophoging	dogr homogeen kleilig zand; +hk +bst +mo +aw; in prof A en C	over 7 en 8	5, 7			19/06/2012
10	5	1	goot	houten afwateringsgoot, breedte 12cm, opgebouwd uit lange planken van 2,5cm dik; bodem hout	onder 15	9, 10			3/07/2012
11	3	1	muur	2steens muur van gesloopte loods; 44cm breed; ro bst 20,5x9,5x5; harde kalmortel; 7 bst-lagen diep, 42cm		11			3/07/2012
12	3	1	kuil	rond 14cm diam; br-gr homogeen, kleilig +schelp +hk	op MB	11	tek 3	29	3/07/2012
13	3	1	kuil	rond 60cm diam; br-gr homogeen +hk +bst-spik +aw	op MB	11	tek 3	25	3/07/2012
14	3	1	onderkant kuil	ovaal 50x80cm; wit-gr homogeen +fosfaat +bst-spik +bot ; <2cm diep	op MB	11			3/07/2012
15	5	1	puinkuil	puinkuil met bst-puin en mortel	over 10	9	prof G-F		3/07/2012
16	4	1	vulling	vullingspakket boven S29; met bst-puin, mortel, bot en hk; deels in putwand; bl-gr klei	over 16	16, 17	prof K	36	3/07/2012
17	4	1	uitloging	bl-gr moederbodem; uitoging		16, 17	prof H	35	3/07/2012
18	4	1	vulling	onregelmatig; br-gr kleilig +bst +bot +aw; opvulling boven goot S29		16, 17			3/07/2012
19	4	1	puinkuil	puinkuil deels in putwand	over 16	18	prof H-K	35, 36	3/07/2012
20	4	1	goot	afwateringsgoot; houten uitgeholde boomstam; ca. 15cm diam	over 16, 18	19, 30	prof K	36	3/07/2012
21	4	1	insteek	onduidelijke insteek; puin	over 16, 18	19			3/07/2012
22	4	1	puinkuil	puinkuil	op MB	16	prof H	35	3/07/2012
23	6	1	kuil	deels in profiel; dobr-dogr kleilig +bst-spik +hk +bot	op MB	22	prof I	23	3/07/2012
24	6	1	kuil	natuurlijke kuil/boomval ; onregelm ; gr-wit-libr heterogeen +mangaan	op MB	22	prof I	23	3/07/2012
25	6	1	kuil/greppel	langwerpige kuil/greppeltje (waargenomen in beide putwanden); gr homogeen lemig zand +hk	op S26	22	prof I	23, 28	3/07/2012
26	6	1	laag	uitgeloopte moederbodem; groen-gr zandig leem +schelp ; bioturbatie	op MB	22			3/07/2012
27	6	1	ophoging	opgevolde depressie/ grote ondiepe kuil ; br-gr kleilig, +hk	oversn dr 28	22	prof I	23, 33	3/07/2012
28	6	1	kuil	langwerpige kuil; dobr kleilig, humeus +hk +bst-spik +bot +aw	over 28	22	tek 3	26, 27	3/07/2012
29	4	2	goot	afwateringsgoot; houten uitgeholde boomstam; met oa metalen ring omheen; ca. 30cm diam	onder 20	34	prof H	35	4/07/2012
30	4	2	kuil	kuil onder S19; enkel in profiel H-K; dogr vette klei +bst-spik +hk + bot	onder 19		prof H-K	35-36	4/07/2012
31	5	1	kuil	gr-br heterogeen kleilig +hk; deels in profiel	onder 32	9	prof G	15, 31	4/07/2012
32	5	1	ophoging	ophoging, vertoont depressie richting NW	over 31, onder	9	prof G	15, 31	4/07/2012

BIJLAGE 11: Vondsten- en Monsterlijst Ieper Dikkebusseweg

Vondst	WP	Vlak	Spoor	Vulling	Categorie	Context	beschrijving	Datering	Aanvullende informatie	Datum
1	2	2	8		AW	AFW		15-16de		19/06/2012
2	2	2			AW-BOT	AVL		13-14de	aanlegvondsten vlak 2; zuiddeel; vermoedelijk S7/9	19/06/2012
3	2	2	7		AW-BOT	AFW		13-14de	profiel A	19/06/2012
4	2	2			AW-BOT-MET	STORT			stortvondsten bij verdiepen naar vlak 2; vermoedelijk uit S7/9	19/06/2012
5	2	2			AW	AVL		15-16de	aanlegvondsten vlak 2; noorddeel; vermoedelijk S9	19/06/2012
6	2	2			MET	STORT		14de	lakenloodje uit stort bij verdiepen nr vlak 2; verm. Uit S7/9	19/06/2012
7	4	1	prof K		AW	AFW	o.a. rood aw en westerwald	17de-18de	uit puinvulling/insteek boven en rond S20	4/07/2012
8	3	1	prof D	4	AW	AFW	o.a. grijs aw	10de-14de		4/07/2012
9	4	1	20		AW	AVL	bst en grof rood aw	18de-19de		4/07/2012
10	6	1	28		AW	AVL	o.a. bst en grijs aw	10de-14de		4/07/2012
11	3	1	13		AW	COUPE	o.a. grijs aw	10de-14de		4/07/2012
12	5	1			AW	AVL	bijna complete steengoed fles, Siegburg?	18de-19de	uit bovenste puinlagen	4/07/2012
13	4	1			AW	AVL	bodem steengoed-kan	16de-18de	uit bovenste puinlagen	4/07/2012
14	5	1	32		AW	AVL	rood en grijs aw	14de-16de	vulling 5, profiel G	4/07/2012
15	6	1	23		AW, BOT	AFW	o.a. grijs aw	10de-14de		4/07/2012
16	4	2	16		BOT	AVL	runderbeenderen			4/07/2012

Monsterlijst

Monster	WP	Vlak	Spoor	Vulling	Categorie	Aantal	Opmerkingen	Datum
1	2		7		POLLEN	2	pollenbak uit profiel C	19/06/2012
2	1	1	5		DENDRO	1	houten paaltje	19/06/2012

BIJLAGE 12: Fotolijst Ieper Dikkebusseweg

Foto	WP	Vlak	Spoor	Beschrijving	richting	datum	Opmerking
1	1	1		wateroverlast in wp1	NO	19/06/2012	
2	2	1	1, 2, 3	vlakfoto	DIV	19/06/2012	
3	1	1	4, 5, 6	vlakfoto noordeel	NW	19/06/2012	
4	2	2		vlakfoto zuidkant	DIV	19/06/2012	
5	2	2		profiel A	ZW	19/06/2012	
6	2	2		profiel B	ZO	19/06/2012	profiel niet getekend
7	2	2		profiel C	ZO	19/06/2012	
8	2	2	1	fundering S1	NO	19/06/2012	
9	5	1		vlakfoto	DIV	3/07/2012	op bordje verkeerde datum
10	5	1	10	detail spoor	N	3/07/2012	"
11	3	1		vlakfoto met S11-12-13-14	DIV	3/07/2012	"
12	3	1		profiel D	ZO	3/07/2012	"
13	3	1		profiel E	ZW	3/07/2012	"
14	5	1		profiel F	NW	3/07/2012	"
15	5	1		Profiel G	ZW	3/07/2012	"
16	4	1		vlakfoto	DIV	3/07/2012	"
17	4	1	16, 17, 18	detail sporen	N	3/07/2012	"
18	4	1	19	detail spoor	W	3/07/2012	"
19	4	1	20, 21	detail sporen	O	3/07/2012	"
20	3	1	10	coupe	W	3/07/2012	"
21	4	1		profiel H	W	3/07/2012	"
22	6	1		vlakfoto	DIV	3/07/2012	"
23	6	1		profiel I	NO	3/07/2012	"
24	6	1		profiel J	ZO	3/07/2012	"
25	3	1	13	coupe	NW	3/07/2012	"
26	6	1	28	kwadrantcoupe	N	4/07/2012	
27	6	1	28	coupe doorgezet	O	4/07/2012	
28	6	1	25	spoor in tgo profiel	W	4/07/2012	staat S26 op bordje
29	3	1	12	coupe	N	4/07/2012	
30	4	1	20	detail spoor	O	4/07/2012	
31	3	2		vlak en profiel; verdieping tegen profiel G	DIV	4/07/2012	
32	6	2		noordwest deel verdiept	DIV	4/07/2012	
33	6	2		profiel I na verdiepen	NO	4/07/2012	
34	4	2		vlakfoto	DIV	4/07/2012	
35	4	2		profiel H na verdiepen	ZW	4/07/2012	
36	4	2		profiel K	NW	4/07/2012	